

**Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö –
Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti**

SAMPI II -projekti

Ammattikalastuksen nykytila Saaristomerellä

ja

**Strategia vuosille
2005 – 2013**

**Maria Saarinen
Turussa 2005**

JOHDANTO	3
1. SAARISTOMERI JA AMMATTIKALASTUS	4
1.1.SAARISTOMEREN YLEISKUVAUS	4
1.2.VESIEN KUORMITTAJAT JA VEDEN LAATU	4
1.2.1.VESIEN KUORMITTAJAT	5
1.2.2.VEDEN LAATU	6
1.2.3.ENNUSTEET	6
1.3.AMMATTIKALASTUKSEN SAALIIT JA SAALIIN ARVO 1980 – 2003	7
1.3.1.AMMATTIKALASTAJA	7
1.3.2.TÄRKEIMMÄT SAALISLAJIT JA NIIDEN SAALIIT	7
1.3.2.1.Silakka	8
1.3.2.2.Suomukalat	10
1.3.2.2.1.Kuha	12
1.3.2.2.2.Ahven	13
1.3.2.2.3.Siika	14
1.3.2.2.4.Hauki	15
1.3.2.2.5.Muut lajit.	17
1.3.3.SAALIIN ARVO	17
1.4.1-RYHMÄN AMMATTIKALASTUS VUONNA 2003	19
1.4.1.SAMPI-PROJEKTIN TOIMIALUE	19
1.4.2.AMMATTIKALASTAJIEN MÄÄRÄ JA IKÄRAKENNE	19
1.4.3.SAALIIT JA KALASTUKSEN RAKENNE	21
1.4.3.1.Saalisilmoitukset	21
1.4.3.2.Saaliit ja saaliin arvo	22
1.4.3.2.1.Suomukala	22
1.4.3.2.2.Silakka ja kilohaili	26
1.4.3.3.Kalastuksen rakenne	26
1.4.4.KALAVIRTOJEN KULKU JA MAIHINTUONTIPAIKAT	27
1.4.4.1.Kalan keräily ja kuljetus	27
1.4.4.2.Maihintuontipaikkojen varustus, käyttäjät ja saalismäärät	28
1.4.4.2.1.Kustavi-Lokalahti	29
1.4.4.2.2.Taivassalo	29

1.4.4.2.3.Velkua	31
1.4.4.2.4.Merimasku	31
1.4.4.2.5.Rymättylä	32
1.4.4.2.6.Muut suomenkieliset kunnat	32
1.4.4.2.7.Parainen	33
1.4.4.2.8.Nauvo	33
1.4.4.2.9.Korppoo	34
1.4.4.2.10.Houtskari	35
1.4.4.2.11.Iniö	35
1.4.4.2.12.Dragsfjärd-Västanfjärd-Kemiö	35
1.4.4.3.Saaliin käsittely ja jatkojalostus	37

1.5.TOIMINTAYMPÄRISTÖN ERITYISKYSYMYKSIÄ _____ 38

1.5.1.HYLJE 38

1.5.2.VAJAASTI HYÖDYNNETYT LAJIT 39

1.5.3.HYÖDYNTÄMÄTTÖMÄT VESIALUEET 39

1.5.4.SAARISTOMEREN KALOJEN VIERASAINHEET 40

1.5.5.KALAN KULUTUS JA TRENDIT 41

1.5.6.AMMATTIKALASTUKSEN TUKIMUODOT 42

2. SAARISTOMEREN PIENIMUOTOISEN RANNIKKO-KALASTUKSEN NELIKENTTÄANALYYSI _____

43

3. SAARISTOMEREN PIENIMUOTOISEN RANNIKKO-KALASTUKSEN VISIO JA STRATEGIA _____

46

3.1. TAVOITTEET JA KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET _____ 46

3.2. VISIO VUONNA 2006 JA 2013 _____ 48

3.3. KÄYTÄNNÖN TOIMENPITEET VUOSINA 2005 – 2013 _____ 48

3.4. RAHOITUS _____ 51

KIRJALLISUUSLUETTELO _____ 52

JOHDANTO

Ensimmäinen painos selvityksestä **Ammattikalastuksen nykytila Saaristomerellä ja strategia vuosille 2002 – 2006** valmistui vuonna 2001. Tämä uusi painos on selvityksen päivitetty versio, ja strategiaosa kattaa nyt myös uuden rakenneohjelmakauden 2007 – 2013. Selvitys on laadittu vuosien 2004 – 2005 aikana.

Työn tarkoituksena on ollut löytää keinoja säilyttää ja kehittää ammattikalastusta Saaristomerellä, parantaa elinkeinon kannattavuutta sekä helpottaa uusien kalastajien alalle rekrytoitumista. Ensisijaisesti huomion kohteena on ollut pienimuotoinen rannikkokalastus (= EU:n määritelmän mukaan < 12 m alukset).

Saaristomerellä ammattikalastajien määrä on viimeisten 20 vuoden aikana laskenut alle puoleen, ja kalastuksen kannattavuus on heikentynyt pyyntitehon lisäämisestä huolimatta. Tähän vaikuttaneita tekijöitä ovat muun muassa työn kustannusten nousu, kalan reaalihinnan lasku, markkinointivaikeudet, muutokset kalakantojen tilassa sekä viime vuosina räjähdysmäisesti lisääntyneet hyljevahingot.

Strategian laadinnan perustana on ollut tärkeimpien ammattikalastajuuteen liittyvien tekijöiden ja tilastojen perusselvitys Saaristomereltä runsaan 20 vuoden ajalta. Vuoden 2003 tilastoissa on pääasiassa keskitytty ammattikalastajarekisterin 1-ryhmän ammattikalastajiin. Kalastustapojen yhdenmukaisuuden vuoksi maantieteellinen raja on vedetty Lokalahdelta kalastusalueiden rajoja pitkin Utön ja Hiittisten kautta Särkisaloon.

Vuonna 2001 laadittua nelikenttäanalyysiä on tarkistettu. Analyysi määrittelee alueen ammattikalastuksen vahvuudet ja heikkoudet sekä mahdollisuudet ja uhkat.

Ammattikalastuksen nykytilan ja sille laaditun strategian päivittäminen oli osa **SAMPI II** -projektin kolmatta vaihetta, jossa rahoituksen hakijana oli Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö (Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti). Hankkeen toteuttajina olivat paikalliset ammattikalastajajärjestöt Saaristomeren Ammattikalastajat ry ja Selkämeren Ammattikalastajat ry.

Projektilla oli Varsinais-Suomen TE-keskuksen myöntämä rahoitus, josta 50 % oli EU:n (KOR) rahoitusosuutta ja 50 % kansallista.

1. SAARISTOMERI JA AMMATTIKALASTUS

1.1 SAARISTOMEREN YLEISKUVAUS

Merialue Uudenkaupungin ja Hankoniemen välillä on Saaristomerta. Saaristomeri on maailman suurinta sisämerisaaristoa. Sen kokonaispinta-ala on 8300 km², josta maan osuus on vajaa neljännes (Kirkkala 1999). Maisemaa hallitsevia saaria on yli 22 000. Meren keskisyvyys on vain noin 23 metriä ja suurin syvyys 146 metriä. Yli 20 metrin keskisyvyys saavutetaan vasta avomeren tuntumassa. Rannikkovedet ovat yleensä alle 10 metriä syviä.

Rantaviivaa Saaristomerellä on yli 12 000 kilometriä. Rantaviiva ja sen edustalla leviävä sisäsaaristo ovat pinnanmuodoltaan vaihtelevaa ja rikkonaista aluetta, jolle ovat tyypillistä syvälle mantereeseen työntyvät lahdet, vaihtelevan kokoiset saaret ja näiden väliset kapeat ja matalat salmet ja selät. Veden vaihtuminen saattaa sokkeloisella, tiheän saariston osalla olla paikallisesti varsin huonoa.

Sisäsaaristo muuttuu rannikolta ulkomerelle liikuttaessa. Välisaaristossa saaret ovat pienempiä ja veden osuus pinta-alasta on suurempi. Ulkosaaristossa kallio näkyy enää pieninä meren pinnan yläpuolelle kohoavina luotoina.

Luonteeltaan Saaristomeri on läpivirtausalue, jonka kautta Itämereltä ja Suomenlahdelta tulevat vedet virtaavat Selkämerelle. Saaristomeri on myös mantereelta jokien ja oijen mukana tulevan makean veden sekoittumisaluetta. Suurimmat Saaristomereen laskevat joet ovat Paimionjoki, Kiskonjoki, Aurajoki, Uskelanjoki, Laajoki, Mynäjoki, Halikonjoki ja Hirvijoki.

Saaristomeren veden suolapitoisuus on 5,5 - 6,5 promillea, eikä pinta- ja pohjavesikerrosten välillä esiinny merkittäviä suolapitoisuseroja. Pintaveden lämpötila ylittää harvoin 20 °C. Sisäsaaristoon muodostui ennen pysyvä jääpeite joulukuun loppupuolella ja ulkosaaristoon helmikuun aikana, mutta viime vuosikymmenen leudot talvet ovat ”myöhästyttäneet” jääpeitteen muodostumista.

Saaristomeren alueella asuu noin 33 000 vakinaista asukasta. Meren välittömässä vaikutuspiirissä, rannikkoalueella, asukkaita on noin 250 000. Alueella on lisäksi yli 20 000 kesäasuntoa, ja vuosittain useita miljoonia matkailijoita kulkee Saaristomeren alueen läpi.

1.2 VESIEN KUORMITTAJAT JA VEDEN LAATU

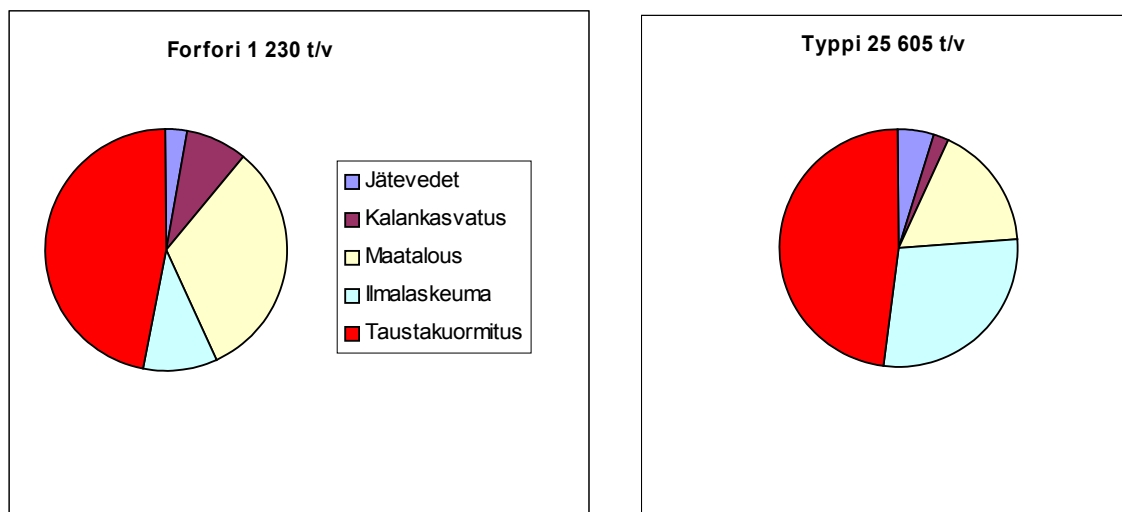
Ravinnepitoisuuksien kasvua ja rehevöitymistä pidetään suurimpana ympäristöongelmana Saaristomerellä kuten koko Itämerellä. Pääasialliset vesien rehevöitymisen aiheuttajat ovat fosfori ja typpi. Rehevöityminen ilmenee veden samentumisena, rantavyöhykkeessä kasvavien rihmalevien ja ajelehtivien rihmalevämattojen lisääntymisenä, sinileväkukintoina sekä

kalanpyydysten limoittumisena. Rehevöityminen on myös voitu osoittaa pitkäaikaisilla vedenlaadun ja eliöyhteisöjen seurannoilla.

Levien runsastuminen on aiheuttanut viime vuosina lisääntyneitä haittoja myös kalastukselle. Paitsi että levät likaavat kalastajien pyydyksiä, irtolevät aiheuttavat myös suoranaista vahinkoa kalojen kudun onnistumiselle. On myös todettu, että veden samentumisesta aiheutunut rakkoleväkasvustojen taantuminen on johtanut mm. rantavyöhykkeen pikkukalojen romahdusmaiseen vähenemiseen (Helminen & Vuorinen 2002). Nämä pikkukalat kuten kolmipiikki, mutua ja tokot ovat monen taloudellisesti tärkeän petokalan ravintoa.

1.2.1 VESIEN KUORMITTAJAT

Saaristomerta kuormittavat paikallisesti yhdyskuntien ja teollisuuden jätevedet, maa- ja metsätalous, haja-asutus sekä kalankasvatus (kuva 1). Merkittävin osa ravinteista tulee kuitenkin kaukokulkeutuna suoraan ilmasta tai taustakuormituksena muualta Itämereltä (typestä yli 75 % ja fosforista noin 60 %). Vesistöihin huuhtoutuu myös luontaisesti maaperästä ravinteita. Tätä kutsutaan luonnonhuuhtoumaksi.

Kuva 1. Saaristomereen vuosittain kulkeutuvan fosforin ja typen alkuperä ja määrä tonneina (lähdetiedot: Helminen, H. & Vuorinen, I. 2002: Saaristomeren tila).

Teollisuus- ja yhdyskuntajätevedet vaikuttavat vesien tilaan etenkin suurten asutuskeskusten lähellä kuten Turun seudulla. Jätevesien vaikutus vesistöissä korostuu lämpiminä vähäsateisina kesinä, jolloin maa- ja metsätalouden hajakuormitus on vähäistä. Jätevesien fosforikuormitus on selvästi vähentynyt 1970- ja 1980-luvun aikana tehostuneen fosforinpoiston ansiosta. Typpikuormituksessa ei vastaavaa vähenemistä tapahtunut. Viime vuosina kuitenkin myös yhdyskuntajätevesien typpikuormitus on alkanut vähentyä typenpoiston tehostamisen myötä (Lounais-Suomen Ympäristökeskus 2004). –Turun Kakolanmäelle valmistuu vuonna 2008 suuri keskuspuhdistamo, jonne

myös useat Turun naapurikunnista johtavat jätevetensä. Nähtäväksi jää, miten rajusti kasvavat jätevesipäästöt vaikuttavat Turun edustan merialueen veden laatuun ja muuhun ympäristöön.

Kalankasvatuksen ravinnekuormitus oli Saaristomerellä suurimmillaan 1980-luvun lopulla. Sen jälkeen se on pienentynyt kalojen rehuja ja ruokintaa kehittämällä. Kalankasvatus vaikuttaa vesien tilaan erityisesti Kustavin ja Taivassalon merialueella, Houtskarın ympäristössä, Rymättylän salmissa sekä Hiittisten merialueella. Vaikka kalankasvatuksen osuus Saaristomeren kokonaiskuormituksesta on pieni, paikallisesti ja kesäkauden aikana toiminnalla saattaa olla huomattava vaikutus etenkin paikoissa, jossa veden vaihtuvuus on vähäistä.

Jokien ravinnevirtaamat ovat peräisin maa- ja metsätaloudesta, haja-asutuksesta, loma-asutuksesta sekä luonnonhuhoumasta. Suurin osa on peräisin maataloudesta; 28 prosenttia Saaristomeren valuma-alueen pinta-alasta on peltoa. Ainevirtaamamäärissä ei ole havaittavissa mitään selkeää suuntaa, mutta viiden vuoden keskiarvojen perusteella virtaamat ovat parin viime vuosikymmenen aikana olleet selvästi suurempia kuin 1970-luvulla (Kirkkala 1999).

1.2.2 VEDEN LAATU

Saaristomeren veden laatua on seurattu 1960-luvulta lähtien. Jo silloin alueella on todettu tapahtuneen laaja-alaista tuotannon kasvua ja rehevöitymistä (Jumppanen & Mattila 1994). Viime vuosikymmeninä Saaristomeren tila on jatkuvasti heikentynyt.

Saaristomeren tila on parhain ulkosaaristossa, missä se vähitellen heikkenee kohti sisäsaaristoa ja rannikkoa (Lounais-Suomen Ympäristökeskus 2004). Ravinnepitoisuuksien kasvu on kuitenkin selvästi havaittavissa myös ulkosaaristossa. Alhaisimmat ravinnepitoisuudet ovat Uudenkaupungin ja Kustavin ulkosaaristoissa sekä Kihdin eteläosissa. Eteläisen ja kaakkoisen Saaristomeren ulkosaaristossa vedet ovat hieman rehevämpiä. Välisaariston puhtaimmat vedet ovat Airiston eteläosassa ja Rymättylän etelänlounaanpuoleisilla lähivesillä. Rehevintä Saaristomeren suurten lahtien (Halikonlahti, Paimionlahti, Raisionlahti, Mynälahti) perukoissa ja Turun edustalla. Jokivesien laatu on luokiteltu pääosin välttäviksi.

1.2.3 ENNUSTEET

Saaristomeren vähittäinen ja laaja-alainen rehevöityminen tulee jatkumaan, koska tausta- ja hajakuormitusta ei pystytä merkittäväällä tavalla ja nopeasti vähentämään. Saaristomereen on myös aikojen kuluessa kertynyt tonneittain ravinteita, jotka kiertävät sen ekosysteemissä (= sisäinen kuormitus). Ensimmäisiä hälyttäviä merkkejä alueen sisäisestä rehevöitymisestä oli viime kesän 1998 sinileväkukintojen syntyminen Saaristomeren omissa vesissä aivan sisäsaaristossa. Aikaisempina vuosina ulkosaaristoon huuhtoutuneet sinilevälautat ovat olleet tuontitavaraa Itämereltä.

Suomessa aloitettiin vuonna 1998 valtakunnallinen leväseuranta. Seuranta perustuu pysyviin havaintopaikkoihin, joita Saaristomerellä on 16. Saaristomerellä sinileväkukinnat ovat koko seurannan ajan olleet jokakesäinen ilmiö (Lounais-Suomen Ympäristökeskus 2004).

Rehevöitymisestä tulee olemaan lisääntyvää haittaa sekä vesien virkistyskäytölle että ammattikalastukselle rantojen levääntymisen, vesikasvillisuuden lisääntymisen, pyydysten likaantumisen ja limoittumisen sekä veden samenessen takia. Tähänastisen lievän rehevöitymisen positiivisena seurauksena on ollut mm. kuhan suosimien sameavetisten elinalueiden laajeneminen, mutta rehevöitymisen yhä edetessä vähempiarvoisten kalojen määrä kasvaa ja kalansaaliin arvo laskee.

1.3 AMMATTIKALASTUKSEN SAALIIT JA SAALIIN ARVO 1980 - 2003

1.3.1 AMMATTIKALASTAJA

Ammattikalastaja kalastaa ansiotarkoituksessa myyntiin. Toiminnan tavoitteena on taloudellisen tuloksen saavuttaminen.

Ammattikalastajarekisterin 1-ryhmän ammattikalastajaksi luetaan nykyisin kalastaja, jonka kalastustulo on valtionverotuksessa yli 30 prosenttia kokonaistuloista. 1-ryhmän ammattikalastaja on oikeutettu käyttämään ammattimaisia pyydyksiä merellä yleisvedessä ja velvoitettu ilmoittamaan saaliinsa. Myös 2-ryhmän ammattikalastajilla (kalastustulo 15 - 30 prosenttia kokonaistuloista) on oikeus käyttää ammattimaisia pyydyksiä sekä saaliin ilmoitusvelvollisuus, mutta he eivät ole oikeutettuja kalastukselle myönnettäviin tukiin. Satunnaisesti myyntiin kalastavalla eli 3-ryhmän ammattikalastajalla kalastustulon osuus on alle 15 prosenttia.

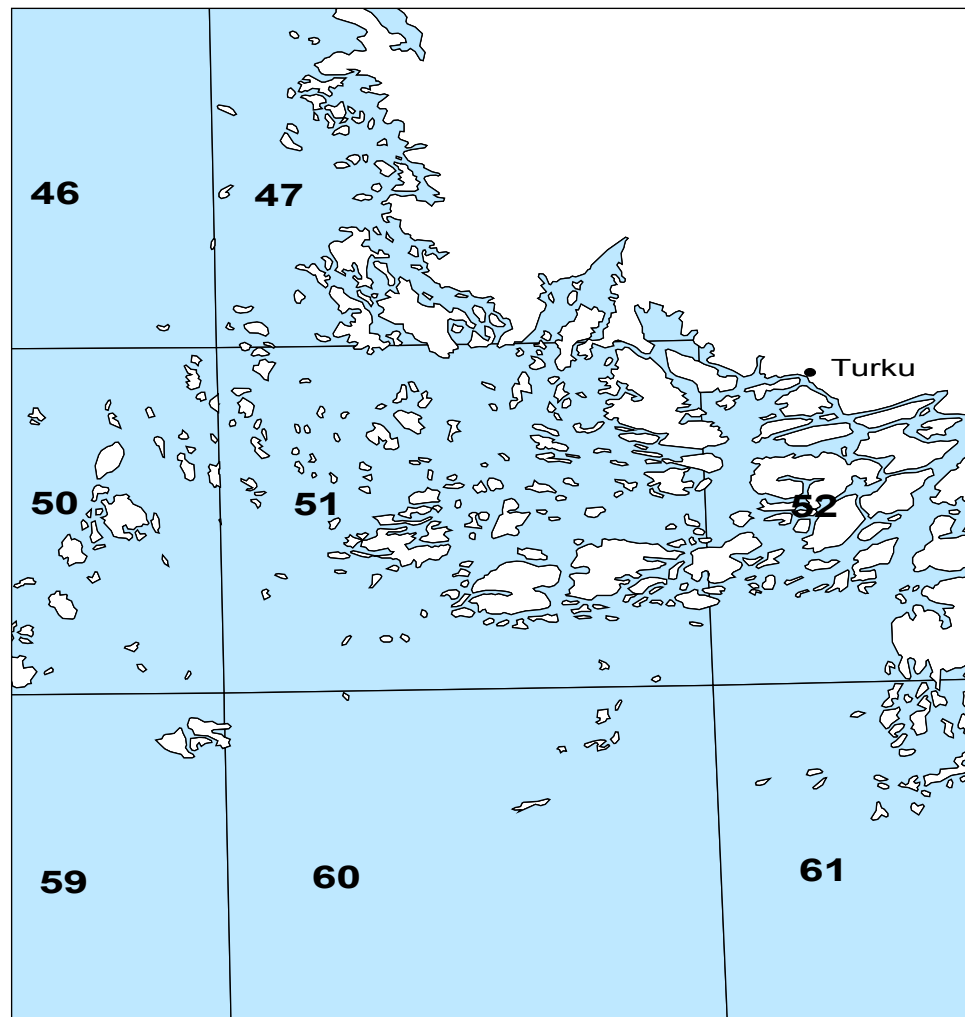
Kalastajan on ilmoitauduttava ammattikalastajarekisteriin ja alus on ilmoitettava kalastusalusrekisteriin, josta annettu rekisteriote toimii kalastuslisenssinä. Saalis on ilmoitettava erityisellä lomakkeella kalastajan tai aluksen kotipaikan mukaiseen alueelliseen TE-keskukseen, Saaristomerellä Varsinais-Suomen TE-keskukseen.

1.3.2 TÄRKEIMMÄT SAALISLAJIT JA NIIDEN SAALIIT

Saaristomeren ammattikalastus on luonteeltaan pienimuotoista, työvoimavaltaista rannikkokalastusta verkoilla ja rysillä. Avoimemmilta vesiltä pyydetään silakkaa trooleilla. Perinteinen rannikkokalastus on tärkeä osa Saaristomeren kulttuuria.

Suomen ammattikalastuksen saaliit on tilastoitu pyyntiruuduittain, joista ruudut 47, 51, 52, 60 ja 61 osuvat parhaiten vaikka eivät täydellisesti projektin toimialueelle (kuva 2, s. 8). Pyyntiruutujen saalistiedot antavat kuitenkin hyvän käsityksen Saaristomeren alueen ammattikalastuksen kehityksestä vuosien varrella. Pyyntiruudun 60 suomukalasaaliit ovat olleet vuositasolla vain muutamia tuhansia kiloja ja troomisaaliskin vain kymmenesosa pyyntiruudun

61 saalismääristä, joten seuraavissa tilastoesityksissä ruudut 60 ja 61 on yhdistetty.

Kuva 2. Pyyntiruudut 47, 51, 52, 60 ja 61 osuvat Saaristomerelle (karttalähde: RKTL).

1.3.2.1 Silakka

Silakka on sekä saaliin määrällä että arvolla mitattuna Saaristomerien ammattikalastukselle yhä tärkein saaliskala, vaikka sen merkitys onkin vähentynyt. Vielä vuonna 2003 noin 75 prosenttia alueen silakkasaaliista pyydettiin trooleilla. Verkoilla pyydettiin alle prosentti ja loput silakkarysillä (pauneteilla). Vuosien 2004 ja 2005 aikana useita Saaristomerelle rekisteröityjä troolialuksia joko myytiin tai romutettiin. Tämä tulee laskemaan troolisilakan osuutta kokonaissilakkasaaliista.

Silakkaa on perinteisesti troolattu alueen pohjoisosassa Iniön aukolla sekä etelämpänä Houtskarinen, Korppoon, Nauvon ja Dragsfjärdin avoimilla vesillä.

Paljon työvoimaa vaatinut talvinuottapyynti on loppunut kokonaan leutojen talvien ja heikon kannattavuuden takia. Rysäkalastus on vähentynyt merkittävästi; projektin kohdealueella vuonna 2003 käytössä olleiden silakkarysien määrä, noin 160 kappaletta oli enää noin viidennes siitä, mitä se oli 1980-luvulla (Seppo Kyllönen, suullinen tiedonanto). Rysäkalastus painottuu Taivassalon rannikkovesille sekä Merimaskun ja Velkuan pohjoisiin salmiin.

Pääsyy rysäkalastuksen vähenemiseen on kannattavuusongelmissa; 1990-luvun alun markkinointivaikeudet saivat monet keskeyttämään kalastustoiminnan, ja monille rysät jäivät rannalle lopullisesti. Joinakin vuosina rysäkohtaiset saaliit ovat jääneet erittäin pieniksi, ja koska silakasta kalastajalle maksettava hinta on myös laskenut, rysäkalastuksen kannattavuus on paikoitellen romahtanut.

Todennäköisimpänä syynä rysäsaaliiden pienenemiseen ovat muutokset silakan perinteisten kutulahtien ympäristötekijöissä. Silakka kutee rannikon tuntumassa tavallisimmin 1-6 metrin syvyydessä, mutta nyt kalan on todettu siirtyneen ulommaksi saaristoon, missä kutupohjien laatu ja veden happipitoisuus ovat riittäviä mätimunien kehittymiselle.

Viimeisimmän kanta-arvion mukaan Itämeren päältäan, Saaristomeren ja Suomenlahden (ICES osa-alueet 25 - 29 ja 32) silakkakanta pienentyi 1970-luvulta vuoteen 2001, minkä jälkeen se on kääntynyt kasvuun. Vuonna 2004 kutukannan biomassa oli 31 prosenttia suurempi ja alustavien ennusteiden mukaan vuonna 2005 jo noin 68 prosenttia suurempi kuin vuonna 2001. Biomassa on kuitenkin edelleen vain noin 35 prosenttia vuoden 1974 tasosta (ICES arviot 2005).

Silakan kasvu hidastui tällä alueella merkittävästi 1980-luvun puolivälistä alkaen, mikä johtui heikentyneestä ravintotilanteesta. Vuoden 1997 jälkeen silakoiden kasvu on hieman nopeutunut.

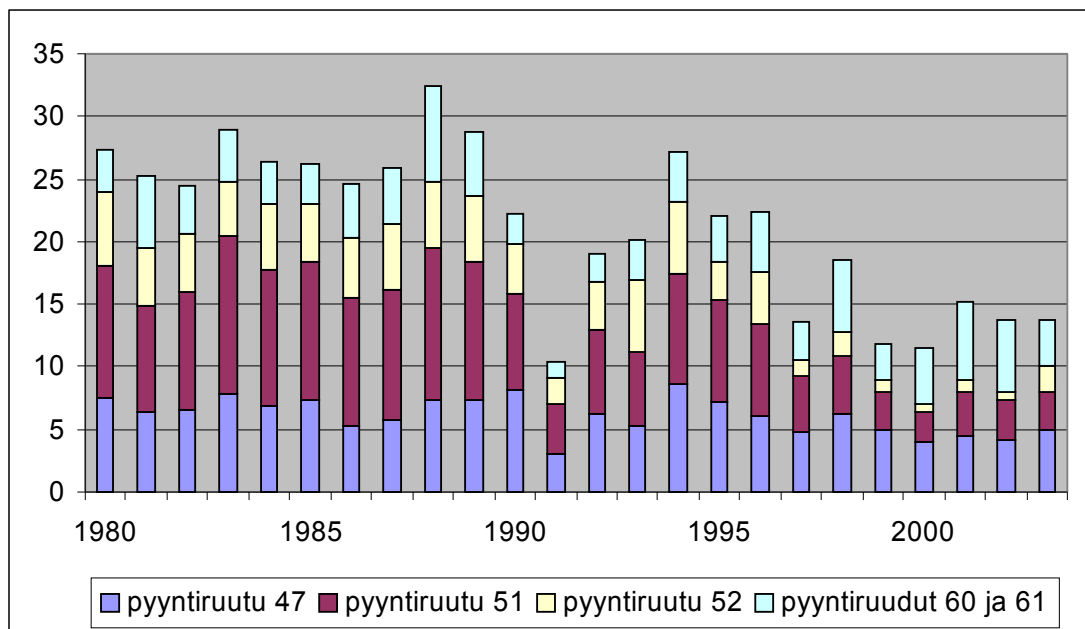
Myös silakan lisääntyminen on vuosina 1986 – 2003 onnistunut keskimääräistä heikommin, poikkeuksina vuodet 1989, 1994 ja 2002, jolloin syntyi runsaudeltaan keskinkertaisia vuosiluokkia. - Saaristomerellä silakan kudun on paikoitellen todettu epäonnistuneen lähes täysin. Esimerkiksi Pohjois-Airistolla vuonna 2000 tehdyissä tutkimuksissa todettiin 98 prosenttia kudusta huuhtoutuneen pois kasvualustaltaan ennen kehittymistään kuoriutumisvalmiiksi (Kohonen ym. 2001). Irronneesta ja kasvillisuusvyöhykkeestä pois huuhtoutuneesta mädistä ei kehity poikasia. Syinä huuhtoutumisilmiöön pidetään Turun edustan rehevöitymistä, vilkasta laivaliikennettä ja väylien varrelle läjitettyjä ruoppausmassoja.

ICES osa-alueiden 25 - 29 ja 32 silakkakannan ongelmien vuoksi kalastusta on vähennetty alueella usean vuoden ajan kiintiötä pienentämällä. Vuonna 2004 alueen silakkasaalis oli pienin 30 vuoteen. Vuoden 2005 kiintiö on 2 000 tonnia pienempi kuin vuonna 2004.

Kiintiöiden pieneneminen johti Suomessakin monena vuotena kalastusrajoituksiin. Saaristomeren ja Suomenlahden rajoituksista voitiin luopua vuonna 2004. Tosin osa Saaristomerestä sisältyy ICES osa-alueeseen 30 (Selkämeri), ja siellä rajoitukset poistuivat vasta syksyllä 2005.

Alustavan päätöksen mukaan silakan pohjoinen kiintiö ICES osa-alueilla 30 ja 31 kasvaa 43 % vuonna 2006.

Saaristomeren silakkasaalis pysytteli 1980-luvulla vuositasolla noin 25 miljoonan kilon tuntumassa (kuva 3). Myös pyyntiruutujen sisäiset saalismäärät pysyivät tällöin melko samansuuruisina. 1990-luvulla saalismäärät ovat vaihdelleet, ja vuoden 1994 jälkeen trendi on ollut laskeva. Pienimmillään saalis oli vuonna 2000 (11,5 milj. kg), jonka jälkeen saalis on ollut 14 – 15 miljoonaa kiloa. Laskeva trendi on voimakkain pyyntiruuduilla 51 ja 52, perinteisen rysäkalastuksen alueilla.

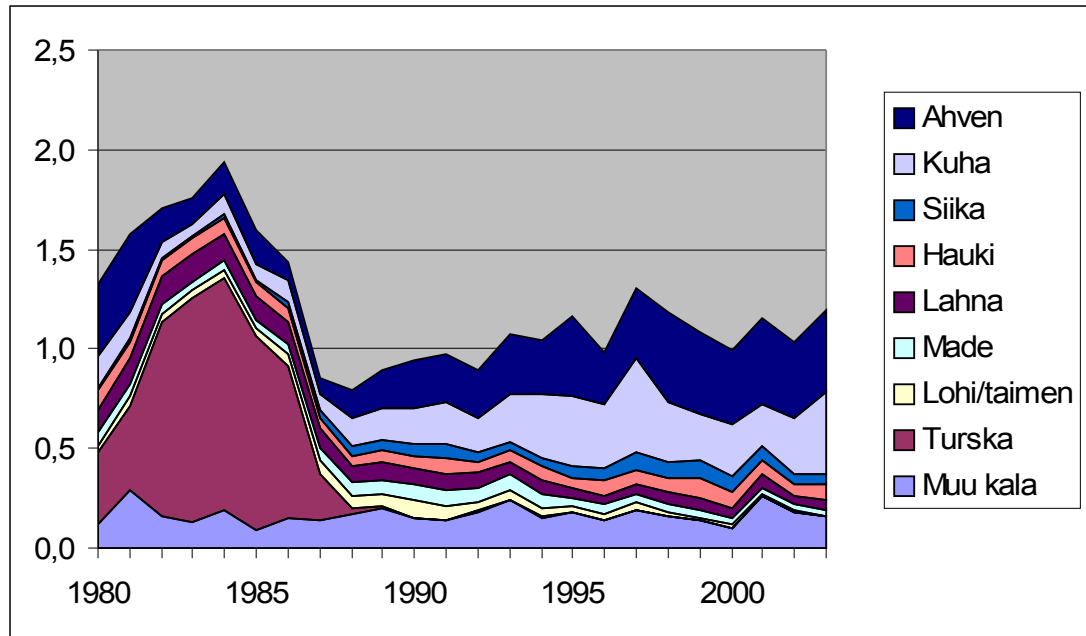
Kuva 3. Ammattikalastuksen silakkasaalis (milj. kg) Saaristomerellä vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2 Suomukalat

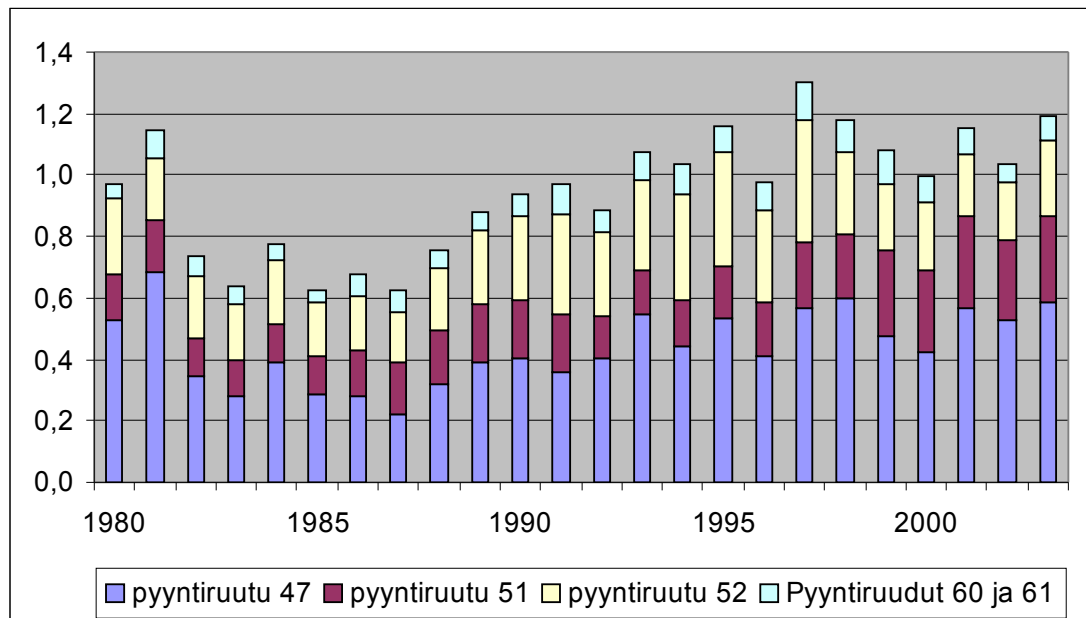
1980-luvun suomukalasaalista hallitsi turska vuoteen 1986 asti (kuva 4, s. 11). Suurimmillaan turskasaalis oli vuonna 1984, jolloin sen osuus koko suomukalasaaliista oli noin puolet (700 tonnia). 1990-luvulla turskasaaliilla ei ole enää ollut merkitystä; se on ollut vain muutamia kymmeniä kiloja.

Jos suomukalan kokonaissaalista tarkastellaan pyyntiruuduittain ja ilman turskaa, voidaan todeta, että suomukalasaaliit ovat olleet nousussa, ja vuodesta 1993 lähtien saalis on pysytellyt yli miljoonan kilon. Parhaat saaliit on saatu vuosina 1997 ja 2003. Eniten saaliit ovat kasvaneet pyyntiruudulla

47, ja myös pyyntiruudulla 51 on havaittavissa nouseva trendi (kuva 5, s. 11). Pyyntiruudulla 52 trendi on ollut laskeva jo vuodesta 1995 lähtien, jos poikkeuksellisen hyvää kuhavuotta 1997 ei oteta huomioon.

Kuva 4. Ammattikalastuksen saalis (milj. kg) (muu kuin silakka ja kilohaili) Saaristomeren alueella vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

Kuva 5. Ammattikalastuksen saalis (milj. kg) (muu kuin silakka, kilohaili ja turska) Saaristomeren alueella vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2.1 Kuha

Kuha on taloudellisesti tärkeimpiä rannikkokalalajeja. Kuhankalastus onkin monelle Saaristomeren ammattikalastajalle korvannut silakasta saatujen tulojen menetyksen. Vuonna 2003 Saaristomeren ammattikalastajat pyytivät noin puolet (52 %) (RKTL 2004:55) Suomen koko merialueen ammattikalastuksen kuhasaaliista.

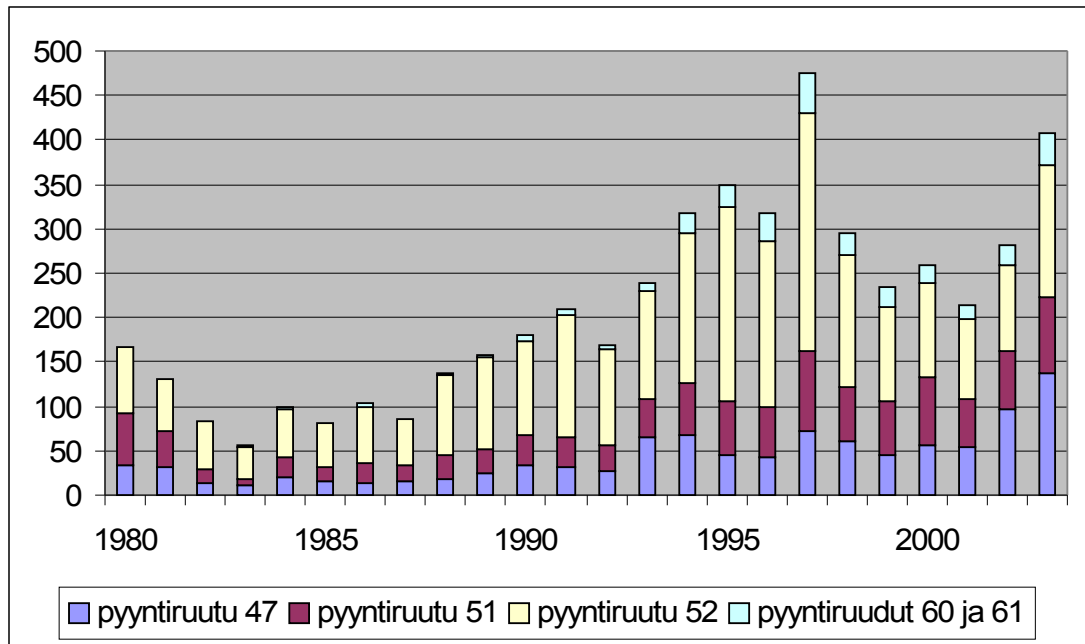
Kuha on hyötynyt Saaristomeren rehevöitymisestä. Kuha viihtyy parhaiten suojaisilla, vähäsuolaisilla ja lievästi rehevöityneillä lahti- ja saaristoalueilla. Kujan lisääntymismenestys vaihtelee paljon vuosittain, ja hyvät kuhasaaliit perustuvat varsin harvoin syntyviin voimakkaisiin vuosiluokkiin. Esimerkiksi vuoden 2003 erittäin hyvä kuhasaalis Saaristomerellä muodostui pääasiassa lämpimän kesän ja hyvän vuosiluokan 1997 yksilöistä. Vuosiluokat 1998 - 2000 ovat heikkoja tai keskinkertaisia. Ennusteen mukaan vuoden 2003 saalishuipusta käännyttäneenkin laskuun, joka muuttuu jälleen nousuksi hyvien vuosiluokkien 2001 ja 2002 ilmaantuessa saaliisiin (RKTL 2004:60).

Ammattikalastajien kuhasaaliista valtaosa kalastetaan myöhäissyksyllä ja keväällä verkoilla. Kutuaikana kuhaa saadaan jonkin verran myös silakka- ja suomukalarysistä.

Saaristomeren kalastusalueiden päätösten mukaisesti kujan kalastuksessa käytettävien verkkojen pienin sallittu solmuväli on vuoden 2001 alusta lähtien ollut 43 tai 45 mm. Ruotsinkielisen saariston kalastusalueilla määräys tosin muuttui suositukseksi vuoden 2006 alusta.

Suurin osa saaliista koostuu noin puolen kilon kaloista. RKTL:n tutkimusten mukaan kuhaverkkojen solmuvälin suurentaminen 50 millimetriin ja alamitan nosto 40 senttimetriin johtaisi hyvin todennäköisesti pitkällä aikavälillä suurempiin kuhasaaliisiin (Setälä ym. 2003). Kujan keskipaino olisi vajaat 800 grammaa. Ammattikalastuksen kannalta solmuvälimuutoksen taloudelliset vaikutukset olisivat kuitenkin huomattavat ja pitkäaikaiset, koska hyötyjen realisoitumiseen kuluisi useita vuosia. Kuhasaaliin arvo olisi kolmen vuoden kuluttua suurempi kuin ennen solmuvälimuutosta, ja saaliin kasvun arvo ylittäisi saalismenetyksen arvon vasta kahdeksan vuoden kuluttua.

Saaristomeren kuhasaaliissa on havaittavissa selvää aaltoliikettä; saalis on ensin tasaisesti laskenut, sitten noussut vähitellen huippuunsa vuonna 1997, jonka jälkeen koettiin uusi lyhempi notkahdus, kunnes seuraava saalishuippu oli vuonna 2003 (kuva 6, s. 13). Ero parhaan ja huonoimman vuosisaaliin välillä on 9-kertainen. Pyyntiruudulla 52, jossa saaliit vieläkin ovat suurimmat, on todettavissa selvää hiipumista huippuvuoden 1997 jälkeen. Pyyntiruudulla 47 saalis on lähes kolminkertaistunut viidessä vuodessa ollen vuonna 2003 lähes yhtä suuri kuin ruudulla 52.

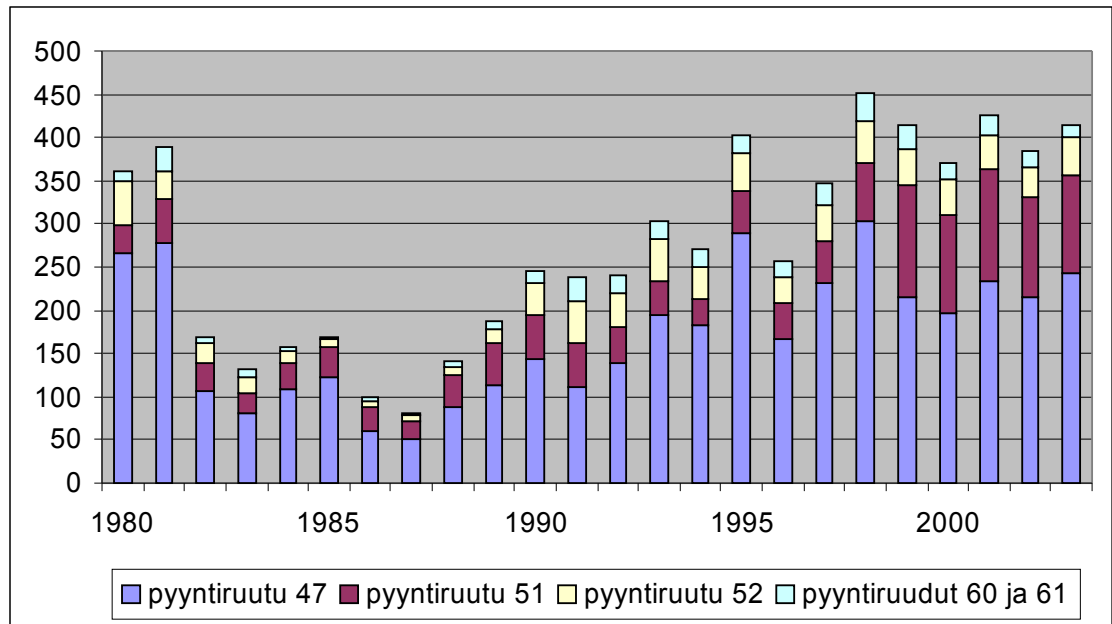
Kuva 6. Ammattikalastuksen kuhasaalis (tonnia) Saaristomerellä vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2.2 Ahven

Ahvenkannat ovat runsaat koko Saaristomerellä, missä sekä syönnös- että lisääntymisalueita on runsaasti. Erot vuosiluokkien koossa ovat suuria. Lämpötila on tärkein vuosiluokkien runsauteen vaikuttava tekijä niillä alueilla, missä ei ole lisääntymisen onnistumiseen haitallisesti vaikuttavia ympäristömuutoksia. Mitä lämpimämpi on kevät ja kesä, sitä enemmän poikasia syntyy ja jää eloon. Myös vesien rehevöityminen hyödyttää ahventa tiettyyn rajaan saakka. Saaristomerellä hyviä lisääntymisvuosia ovat viimeksi olleet vuodet 1997 ja 1999 sekä mahdollisesti myös 2002 (RKTL 2004:60). Vuosiluokkaa 1997 on saatu 36 - 45 millin verkoilla vuodesta 2002 alkaen.

Valtaosa ammattikalastajien saaliista saadaan huhti-toukokuussa verkoilla ja rysillä, loppukesällä ja syksyllä pääasiassa verkoilla. Koska ahven lisääntyy tehokkaasti, nykyinen kalastus ei heikennä kannan uudistumiskykyä. Vuonna 2003 Saaristomeren ammattikalastajat pyytivät noin 40 prosenttia Suomen merialueen ammattikalastuksen ahvensaaliista.

Alueen ahvenensaaliit ovat kasvaneet voimakkaasti 1980-luvun puolivälin jälkeen (kuva 7, s. 14), ja vuodesta 1997 lähtien saalis on pysytellyt yli 350 tonnin. Ahvenen kalastus painottuu pyyntiruudulle 47, mistä saadaan yli puolet saaliista. Aivan viime vuosina saalis on kasvanut eniten pyyntiruudulla 51.

Kuva 7. Ammattikalastuksen ahvensaalis (tonnia) Saaristomerellä vuosina 1980 – 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2.3 Siika

Saaristomerellä tavataan kahta siikamuotoa, vaellussiikaa ja karisiikaa. Vaellussiika on nopeakasvuinen ja voi tulla useamman kilon painoiseksi. Vaellussiika lisääntyy luontaisesti enää Pohjanlahteen laskevissa rakentamattomissa joissa. Saaristomeren vaellussiikakannat ovat kokonaan istutusten varassa.

Karisiika on paikallinen, meressä kuteva kala, joka on vaellussiikaa pienempi ja hidaskasvuisempi. Saaristomeren sisäsaaristossa kutevat karisiitit, joita kutsutaan myös ”saaristosiiioiksi”, saattavat kuitenkin runsaan ravinnon vuoksi kasvaa erittäin kookkaiksi (Himberg 1995). Saaristomeren karisiikakannat ovat kuitenkin kärsineet veden laadun muutoksista, todennäköisesti rehevöitymisestä johtuvan kutualueiden liettymisen vuoksi. Kutualueita on jäljellä enää vähän.

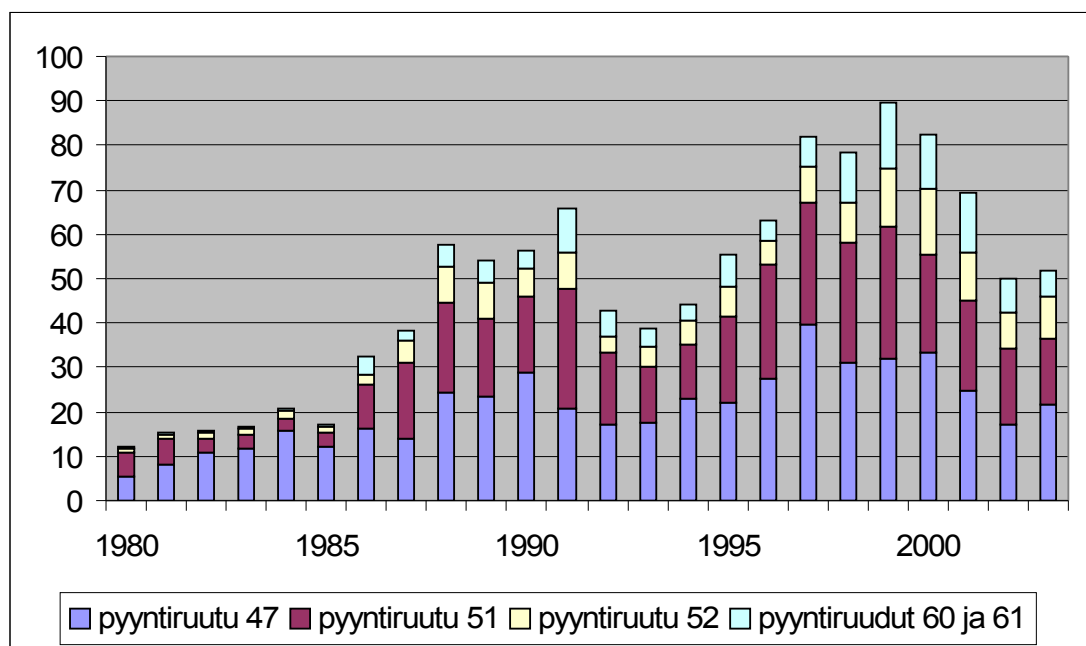
Saaristomeren ammattikalastuksen siikasaaliista arvioitiin vuonna 1996 olevan karisiikaa viitisen prosenttia. Siiankalastusmahdollisuuksia on kuitenkin pyritty lisäämään istuttamalla karisiian poikasia. Karisiikaistutusten tuloksellisuutta selvitetään parhaillaan siikamerkinnoilla, joita on tehty vuosina 2000 - 2003. Toistaiseksi vain vuoden 2000 istukkaat ovat kasvaneet pyyntikokoon, ja siten on liian aikaista arvioida kuinka suuri osa saaliista on peräisin istutuksista. Kuitenkin muun muassa silakkarysien sivusaaliissa, joka koostuu nuorista sioista, merkittyjen siikaistukkaiden osuus on ollut jopa 25 prosentin luokkaa. Karisiian osuuden voidaankin nykyisin olettaa olevan huomattavasti korkeampi kuin vuoden 1996 arvio. (Ari Leskelä, kirjallinen tiedonanto).

Saaristomeren ammattikalastuksen siikasaaliista noin kolme neljäsosaa kalastetaan 36 - 45 millin pohjaverkoilla, loput 46 - 50 millin verkoilla. Hyvin pieni osa saadaan siika- tai lohirsistä. - Aivan viime aikoina siian käyttäytyminen on kuitenkin voimakkaasti muuttunut; kala on siirtynyt matalammille vesialueille.

Syönnösvaelluksella olevaan siikaan kohdistuva kalastus on ympärivuotista, joskin saaliit ovat suurimmillaan alkusyksystä. Vaellussiian kutuvaellus ajoittuu heinä-syyskuulle. Karisiin pyynnissä on kolme sesonkiaikaa: heti jäiden lähdön jälkeen pyynti rantavesistä, kesä-heinäkuussa silakan kutupaikoille painottuva pyynti ja tärkeimpänä lokakuun kutupyynti.

Saaristomerellä siiankalastus painottuu aivan alueen pohjoisosaan sekä Turunmaan saaristoon.

Siikasaaliit kasvoivat istutusten ansiosta koko Saaristomeren alueella 1990-luvun lopulle saakka (kuva 8). 2000 -luvulla saalis on pienentynyt lähes puoleen huippuvuodesta 1999. Eniten saalis on pienentynyt varsinaisen Saaristomeren pyyntiruuduilla. Pohjoisemman pyyntiruudun 47 siikasaaliista jopa 85 prosenttia tulee Uudenkaupungin ja sen pohjoispuolen vesiltä, joten todellinen siikasaalis varsinaisen Saaristomeren alueella on kuvan esittämää pienempi.

Kuva 8. Ammattikalastuksen siikasaalis (tonnia) Saaristomerellä vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2.4 Hauki

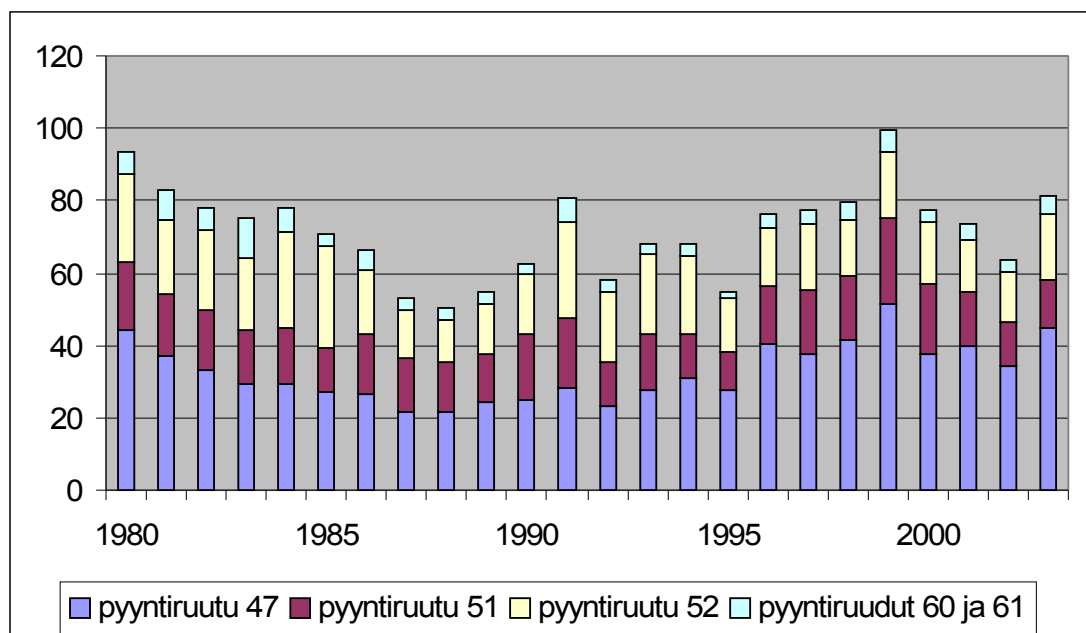
Hauen on todettu olevan erittäin paikallinen kala saaristovesissä. Se suosii kaislikkoisia lahtialueita ja sietää rehevöitymistä melko hyvin. Merialueella

erityisesti rakkolevävyöhyke on hauen tärkein elinympäristö ja poikastuotanto-alue, joka häviää rehevöitymisen myötä. Hauella ensimmäisen elinvuoden kesän ja syksyn lämpimyyden vaikuttaa kalan vuosiluokkarunsauteen (RKTL 2000:11). Vuosien välinen vaihtelu poikasmäärissä on pienempää kuin esimerkiksi kuhalla ja ahvenella, sillä ensimmäisen elinvuoden aikainen ravintokilpailu ja kannibalismi tasaavat eroja. Saalisvaihteluja tasaa hauen pitkäikäisyys; haukikannat koostuvat monista vuosiluokista silloin, kun kalastus ei ole kovin voimakasta.

Hauen taantumisesta Suomen rannikon ulkosaaristossa on tehty havaintoja 1970-luvulta lähtien. Ilmiön syytä ei tiedetä, mutta todennäköisimpinä vaikuttajina pidetään ympäristömuutoksia.

Valtaosa ammattikalastajien saaliista saadaan vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Pääasiallinen pyydys on verkko, pieni osa saaliista pyydetään iskukoukuilla ja rysillä. Noin neljännes Suomen merialueen ammattikalastuksen haukisaaliista pyydettiin Saaristomerellä vuonna 2003. Projektin kohdealueella hauen kalastus keskittyy Turunmaan saariston eteläosiin sekä Uudenkaupungin-Kustavin seudulle.

Alueen haukisaaliit ovat kasvaneet 1980-luvun lopulta lähtien (kuva 9). Vuoden 1999 saalis oli suurempi kuin kertaakaan 20 vuoteen; lähes 100 000 kiloa. Sen jälkeen saalis on vaihdellut 60 ja 80 tonnin välillä. Suurin osa haukisaaliista saadaan pyyntiruudulta 47, jonka haukisaaliista noin 40 prosenttia tulee varsinaisen Saaristomeren ulkopuolelta (Uudenkaupungin vesiltä).

Kuva 9. Ammattikalastuksen haukisaalis (tonnia) Saaristomerellä vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

1.3.2.2.5 Muut lajit

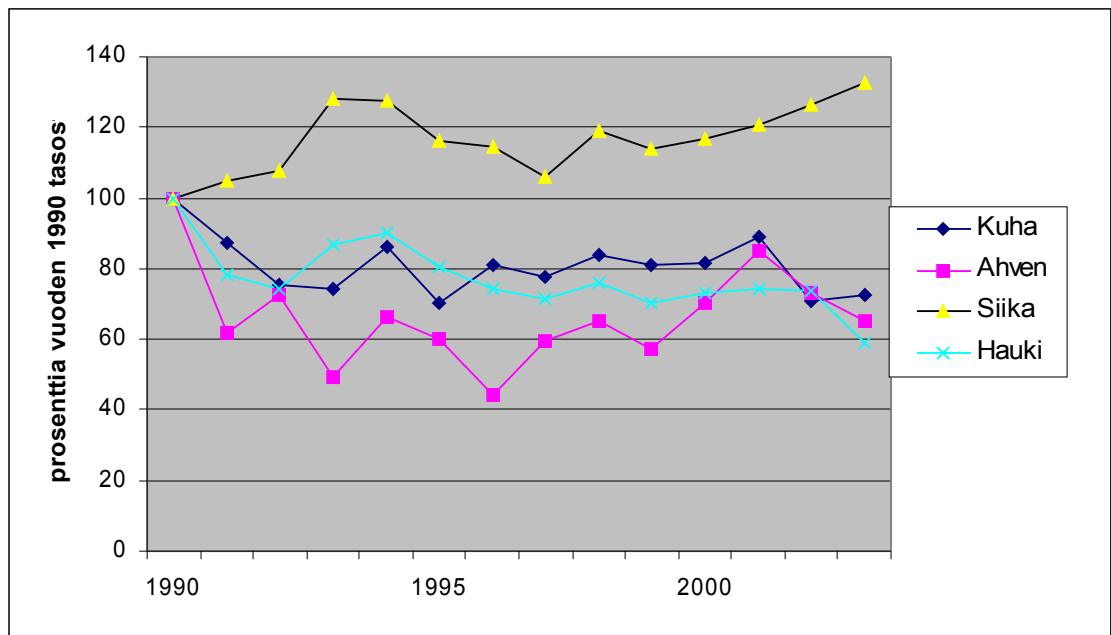
- Made** Mateella on paikoittaista merkitystä lähes koko projektialueella, etenkin aivan sen pohjois- ja eteläosissa. Mateen pyynti on kuitenkin vähentynyt ja ammattikalastuksen saalis pienentynyt kymmenessä vuodessa noin puoleen. Aluksi syynä oli kalan huonon menekki, mutta sittemmin kala on monin paikoin kadonnut entisiltä pyyntipaikoilta. Valtaosa mateesta pyydetään verkoilla, mutta myös siima- ja iskukoukuilla sekä rysillä pyydetään pieni osa ammattikalastuksen saaliista.
- Lahna** Lievästi rehevöityneissä vesissä viihtyvän lahnan elinalueet ovat laajentuneet Saaristomerellä. Kalaa esiintyykin alueella runsaasti, ja sen on todettu levittäytyneen yhä ulommaksi rannikolta. Lahnakantojen kasvaminen johtuu pääasiassa pyynnin merkittävästä vähenemisestä ja kalan tehokkaasta lisääntymisestä. Liian tiheä kanta saattaa ravintokilpailun kiristyessä johtaa kasvun hidastumiseen ja lahnakantojen kääpiöitymiseen. Suurin osa ammattikalastuksen lahnasaaliista pyydetään verkoilla, pieni osa rysillä.
- Meritaimen** Meritaimenen merkitys ammattikalastukselle on Saaristomeren alueella pieni. Virkistyskalastajat pyytävät suurimman osan saaliista. Meritaimenkannan ylläpitäminen vaatii vuosittaisia istutuksia. Istutusten tuotto on heikentynyt voimakkaasti 1990 -luvun puolivälin jälkeen, vaikka istutusmäärät eivät ole oleellisesti muuttuneet.
- Kampela** Kampelaa pyydetään jonkin verran lähinnä kesäkuukausina Turunmaan saariston alueella.
- Muut** Verkkokalastuksen sivusaaliina saadaan mm. särkeä, säynettä ja kuoretta. Särkikannat ovat rehevöitymisen myötä runsastuneet. Troolikalastuksen sivusaaliina saadaan kilohailia.

1.3.3 SAALIIN ARVO

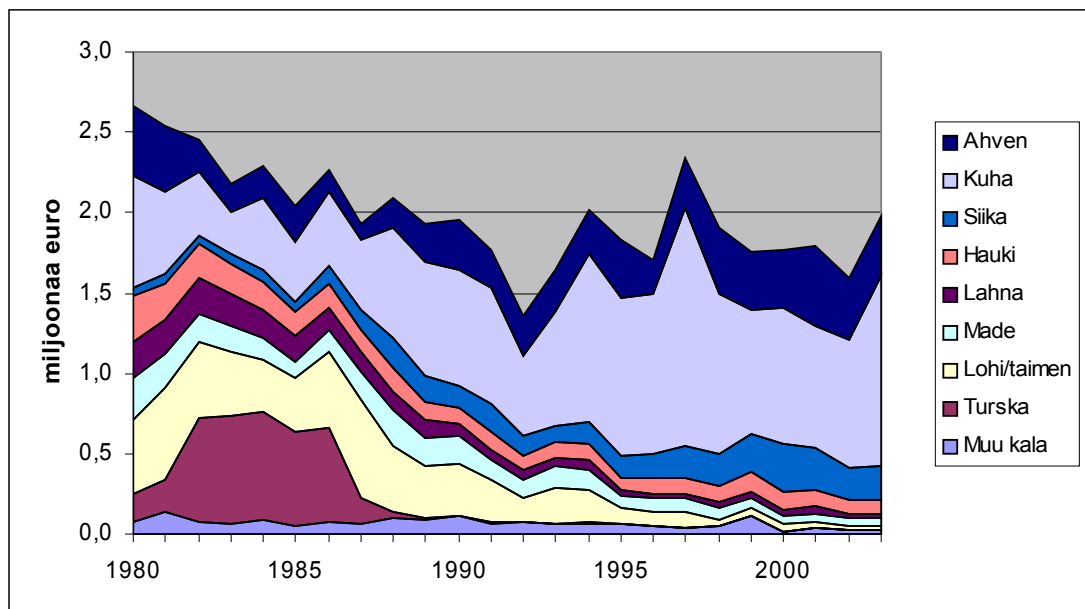
Kalan reaali hinnat alkoivat Suomessa laskea erityisesti 1980-luvun lopulta lähtien. Saaristomeren tällä hetkellä taloudellisesti merkittävimmistä suomukalalajeista kuhan, ahvenen ja hauen reaali hinnat ovat enää 60 – 70 prosenttia vuoden 1990 tasosta (kuva 10, s. 18). Siian hinnan kehitys on ollut nouseva.

Silakan hinnasta on pidetty alueellista tilastoa vasta vuodesta 1994 lähtien. Elintarvikesilakan reaali hinta oli vuonna 2003 Saaristomerellä vajaa puolet vuoden 1994 hintatasosta. Teollisuussilakan hinta oli suurin piirtein ennallaan.

Saaristomeren suomukalasaaliin arvo oli n. 2,7 miljoonaa euroa 1980-luvun alussa (kuva 11, s. 18). Hurja alamäki jatkui sitten aina 1990-luvun alkuun saakka; vuonna 1992 saaliin arvo oli vain puolet vuoden 1980 saaliin arvosta. Tämän jälkeen saaliin arvo alkoi jälleen nousta ja on vaihdellut 1,6 – 2 miljoonan euron välillä. Huippuvuotena 1997 saaliin arvo oli yli 2 miljoonaa euroa.

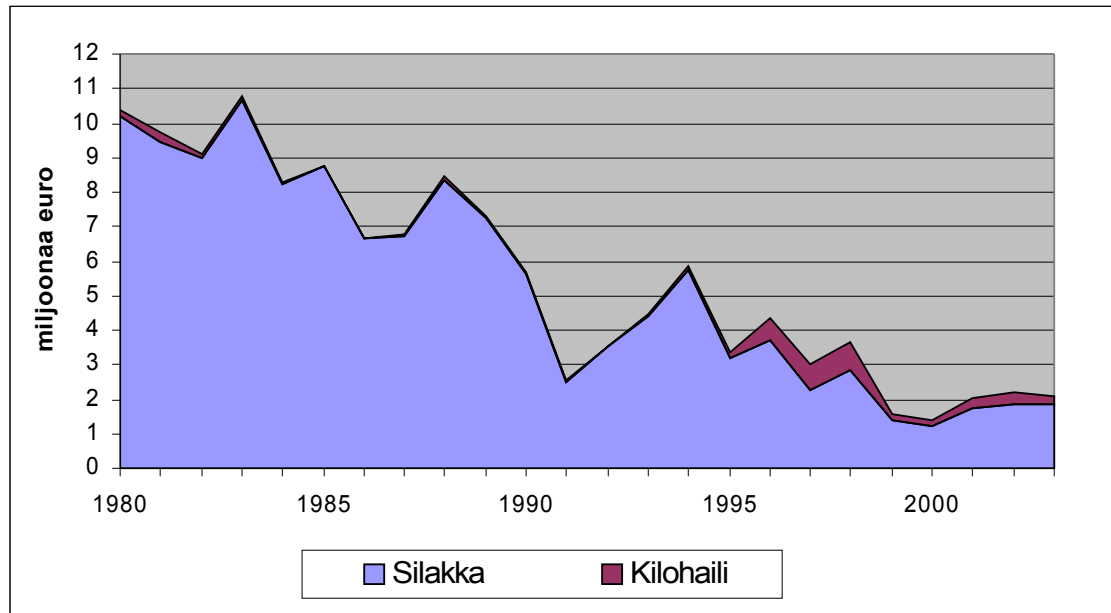
Kuva 10. Neljän tärkeimmän suomukalalajin reaali-hinnan kehitys Saaristomerellä vuosina 1990 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n hintatilastot). (Laskennassa kalastajahinnat korjattu elinkustannusindeksillä).

Kuva 11. Ammattikalastuksen saaliin arvo (muu kuin silakka ja kilohaili) Saaristomeren alueella vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalis- ja hintatilastot). (Laskennassa kalastajahinnat korjattu elinkustannusindeksillä).

(Laskennoissa on vuoteen 1989 asti käytetty koko maan keskihintoja, koska suomukaloista on kerätty jatkuvia hintatietoja alueellisesti vasta vuodesta 1990 lähtien).

Silakkasaaliin arvo on suorastaan romahtanut (kuva 12). 1980-luvun parhaina vuosina saaliin arvo oli 10 miljoonaa euroa. 1990-luvun lopulta lähtien saaliin arvo on ollut enää parin miljoonan euron luokkaa.

Kuva 12. Ammattikalastuksen silakka- ja kilohailisaaliin arvo Saaristomerellä vuosina 1980 - 2003 (lähdetiedot: RKTL:n saalis- ja hintatilastot). (Laskennassa kalastajahinnat korjattu elinkustannusindeksillä).

(Laskennoissa on vuoteen 1993 asti käytetty koko maan keskihintoja, koska silakasta ja kilohailista on kerätty jatkuvia hintatietoja alueellisesti vasta vuodesta 1994 lähtien).

1.4 1-RYHMÄN AMMATTIKALASTUS VUONNA 2003

1.4.1 SAMPI-PROJEKTIN TOIMIALUE

SAMPI-projektin alkuperäinen toimialue ja samalla strategian laadinnan ja toimeenpanon kohdealue rajattiin maantieteellisesti alueen kalastustapojen yhdenmukaisuuden perusteella. Raja kulkee kalastusalueiden rajoja pitkin Lokalahdelta Särkisaloon siten, että idässä viimeinen mukaan tuleva kalastusalue on Särkisalon-Finbyn kalastusalue ja lännessä Kustavin kalastusalue (kuva 13, s. 20).

1.4.2 AMMATTIKALASTAJIEN MÄÄRÄ JA IKÄRAKENNE

Ammattikalastajien määrä on viimeisten parin vuosikymmenen aikana Saaristomerellä romahtanut. Voimakkaimmin määrään on vaikuttanut silakankalastuksen alamäki. Varsinais-Suomen Kalastajaliiton ja Åbolands Fiskarförbundin toimialueella Pyhärannasta Hiittisiin toimi vielä koko 1980-luvun alkupuoliskon ajan yhteensä yli tuhat ammattikalastajaa, joista 530 luettiin pääammattilaisiksi (nyk. 1-ryhmän ammattikalasta) (Kallio 1999).

Näistä arviolta 450 - 500 1-ryhmän ammattikalastajaa toimi ja asui SAMPI-projektin toimialueella.

Vuoden 2003 lopulla projektialueella asui 146 1-ryhmän ammattikalastajaa, joten ammattikalastajien määrä on Saaristomerellä pudonnut noin kolmannekseen 20 vuoden aikana. Itse asiassa 1-ryhmän ammattikalastajien määrä on vähentynyt vieläkin enemmän, koska 1980-luvulla 1-ryhmäläiseksi katsottiin kalastaja, jonka kalastustulo oli vähintään 50 prosenttia kokonaistuloista, kun nykyinen raja on 30 prosenttia.

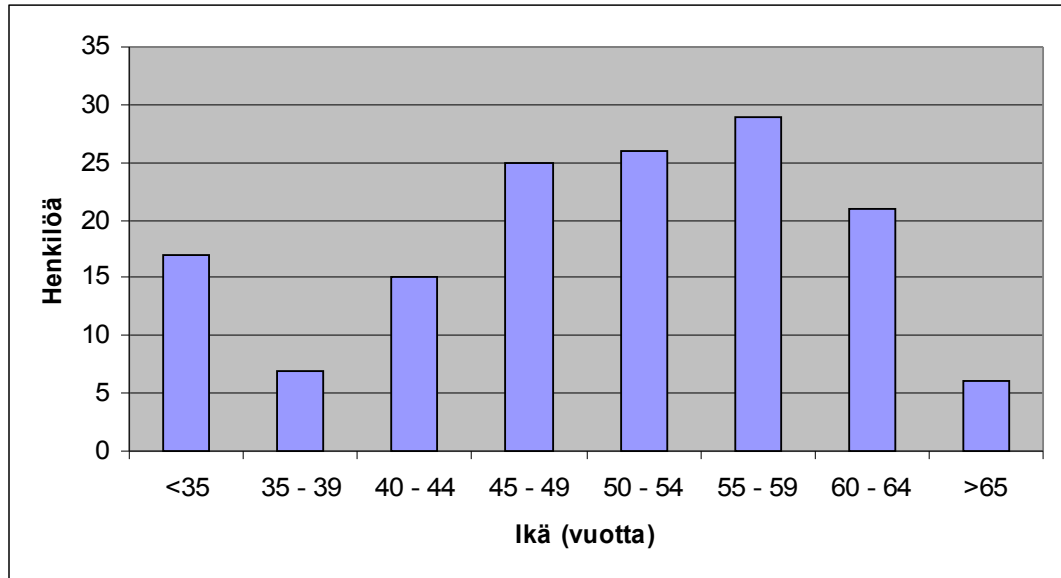
1-ryhmän ammattikalastajista 33 oli naisia. 2-ryhmän ammattikalastajien määrä alueella vuonna 2003 oli 14. Satunnaisesti myyntiin kalasti 181 3-ryhmän ammattikalastajaa.

Kuva 13. SAMPI-projektin toimialue.

Ulkoisten tekijöiden lisäksi ammattikalastajien määrän vähenemiseen vaikuttaa ammattikunnan ikärakenne. Kalastajien keski-ikä on noussut tasaisesti, eikä eläkkeelle jäävien tilalle useinkaan tule uusia kalastajia. Alalle tulo ei ole helppoa nuorelle, jolle kalavedet ja pyyntialukset eivät tule isän perintönä.

Projektialueen 1-ryhmän ammattikalastajien keski-ikä oli 49,6 vuotta vuoden 2003 lopulla (kuva 14). Tämä vastaa suurin piirtein koko maan ammattikalastajien keski-ikää. Yli puolet (56 %) oli yli 50-vuotiaita. Vain 17 kalastajaa oli alle 35-vuotiaita.

Kuva 14. 1-ryhmän ammattikalastajien ikäjakauma projektialueella 31.12.2003 (n=146) (lähdetiedot: MMM:n ammattikalastajarekisteri).

1.4.3 SAALIIT JA KALASTUKSEN RAKENNE

1.4.3.1 Saalisilmoitukset

Vuonna 2003 95 ruokakuntaa ilmoitti saaliinsa rannikkokalastuslomakkeella. Saalispäiväkirjailmoitukset oli saatu 18 alukselta, joista kahta oli käytetty silakan rysäkalastuksessa, yhtä lohien siimakalastuksessa ja muita 15:tä silakan troolikalastuksessa.

Rannikkokalastuslomakkeista arviolta 20 sisälsi useamman kuin yhden 1-ryhmän ammattikalastajan saalistiedot, ja näissä tapauksissa yleensä kahden. Trooli- ja siimakalastajista arviolta puolet harjoitti myös rannikkokalastusta. Näiden arvioiden perusteella voidaan melko luotettavasti sanoa, että vuoden 2003 tilastot kattavat noin 125 1-ryhmän ammattikalastajan (noin 86 %) saaliit. Muilla 20 kalastajalla joko ei ollut kalastusta vuonna 2003 tai he olivat töissä troolialuksilla tai eivät jättäneet saalisilmoitustaan. Näiden kalastajien saalista ei ole arvioitu tai lisätty käytettävissä olleisiin lukuihin.

Suomukalaa ilmoitti saaneensa 95 ruokakuntaa. Silakkaa oli pyytänyt rysillä tai pauneteilla 27 ruokakuntaa. Troolilla silakkaa kalasti 15 alusta, joista 10 yksinomaan Saaristomeren alueelta ja 2 yksinomaan Saaristomeren ulkopuolelta. Lohialuksia oli rekisterissä vain yksi, ja se oli kalastanut sekä Saaristomerellä että Suomenlahdella.

1.4.3.2 Saaliit ja saaliin arvo

Saalistilastoja on tutkittu kunnittain. Jotta tuloksista ei voisi päätellä yksittäisten kalastajien saaliita, alle 10 kalastajan kuntien tiedot on yhdistetty naapurikunnan tai –kuntien tietoihin. Pudonneiden kalastajamäärien vuoksi vuoden 1999 kuntayhdistelmiä jouduttiin osittain muuttamaan; kuntayhdistelmästä *Iniö-Velkua* Iniö liitettiin kuntayhdistelmään Houtskari-Korppoo ja Velkua kuntayhdistelmään Askainen-Merimasku-Masku-Naantali. Kuntayhdistelmä Kemiö-Särkisalo-Västanfjärd yhdistettiin Dragsfjärdin tietoihin. Särkisalossa ei enää ollut 1-ryhmän kalastajia. Uudet kuntakokonaisuudet ja niiden kalastajamäärät ovat:

ALUE

1-RYHMÄN AMMATTIKALASTAJIA

(suluissa muutos v. 1999 verrattuna)

• Lokalahti-Kustavi	11 (-4)
• Taivassalo	22 (-7)
• Velkua-Askainen-Merimasku-Masku-Naantali	18 (-9)
• Rymättylä	21 (-6)
• Turku-Kaarina-Piikkiö-Sauvo	14 (-3)
• Iniö-Houtskari-Korppoo	10 (-4)
• Nauvo-Parainen	26 (+2)
• Kemiö-Västanfjärd-Dragsfjärd	<u>24 (-20)</u>

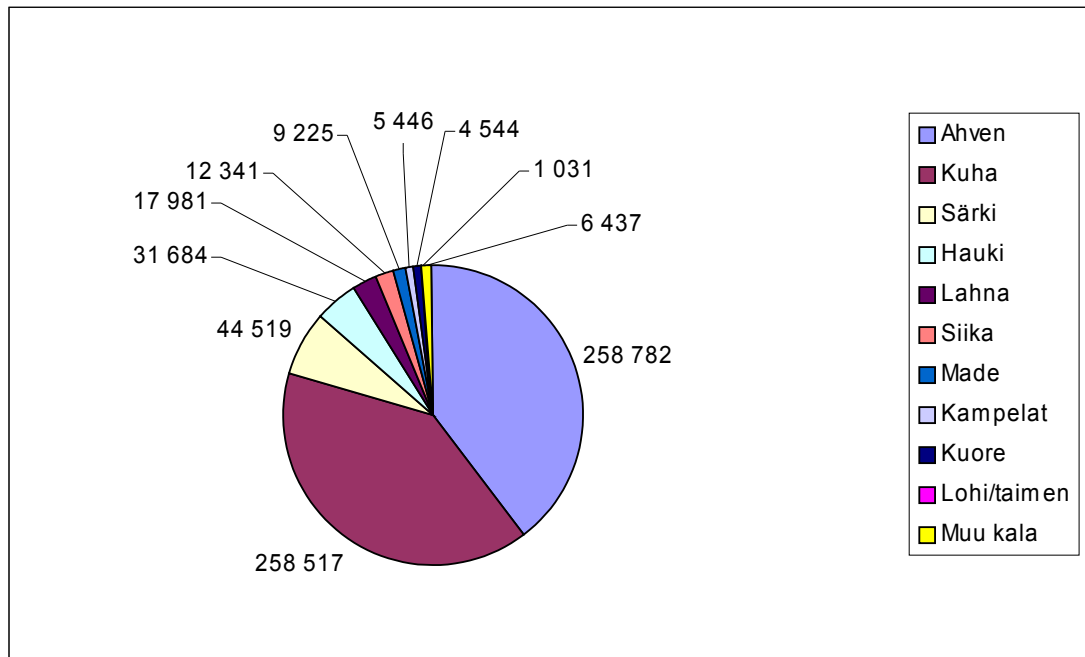
146 (-51)

Saaliiksi oli saatu seuraavia 17 kalalajia (järjestyksessä kilomääräisesti eniten – vähiten, pääsaalis vahvistetulla): **silakka, kilohaili, ahven, kuha**, särki, **hauki, lahna, siika, made**, säyne, **kampela**, kuore, **meritaimen, kirjolohi, lohi, piikkikampela** ja turska. (Vuonna 1999 oli saatu pieniä määriä myös simppua, ankeriasta, suutaria ja vimpaa).

1.4.3.2.1 Suomukala

1-ryhmän ammattikalastajien suomukalasaalis oli yhteensä noin 650 000 kg. Se oli noin 10 prosenttia suurempi kuin vuonna 1999. Sekä ahvenen että kuhan osuudet saaliista olivat lähes 40 prosenttia (kuva 15, s. 23). Vuonna 1999 kuhan osuus oli vain viidennes.

Vuoteen 1999 verrattuna ahvensaalis oli pysynyt lähes ennallaan. Muiden lajien saaliit olivat pienentyneet paitsi kuhan ja särjen, joiden saaliit olivat kasvaneet. Kuhasaalis oli yli kaksinkertaistunut. Haukisaalis oli pienentynyt vajaalla viidenneksellä, siikasaalis yli kolmanneksella ja muut lajit yli puolella.

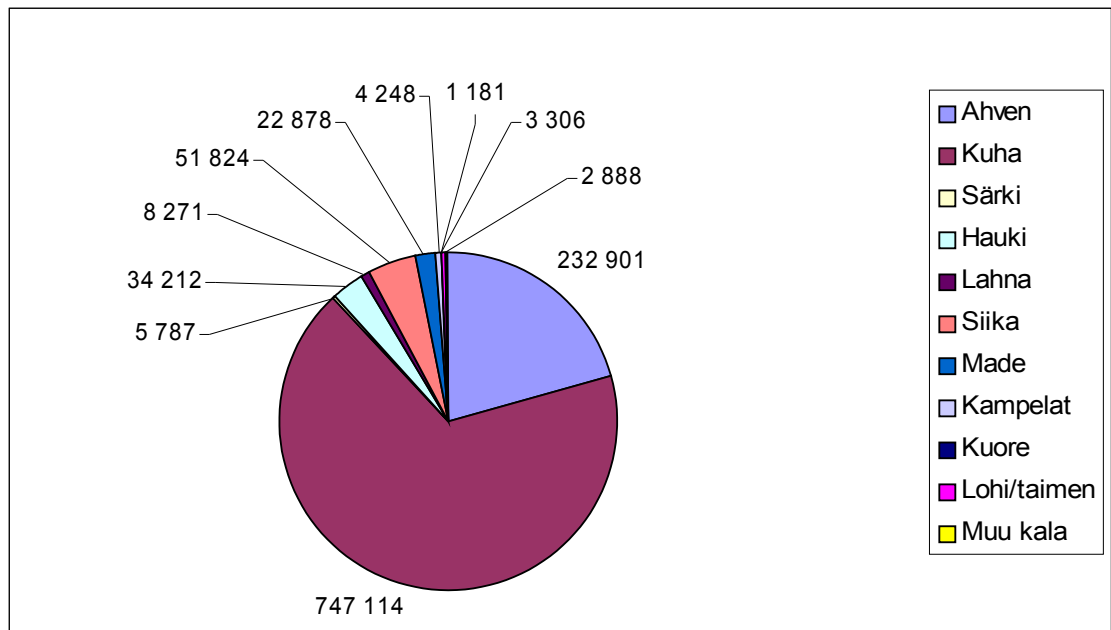
Kuva 15. 1-ryhmän ammattikalastajien saalis (650 500 kg) (muu kuin silakka ja kilohaili) Saaristomerellä vuonna 2003. (Lähdetiedot: RKTL:n saalistilastot).

Ahven	Ehdottomasti suurimmat ahvensaaliit saatiin Taivassalon vesialueilta, mutta myös Kustavi-Lokalahden alueelta ja Airistoltakin saatiin hyviä saaliita.
Kuha	Suurimmat kuhasaaliit saatiin Taivassalon ja Kustavin vesialueilta, mutta myös Airistolta ja Kemiön saaren ympäristöstä saatiin merkittäviä saaliita.
Hauki	Haukisaaliit jakaantuivat melko tasaisesti koko alueelle, mutta muutamia isompia saaliita saatiin Lokalahden-Kustavin vesialueelta.
Siika	Siiankalastus painottui selvästi Turunmaan saaristoon ja siellä etenkin Dragsfjärdin, Nauvon ja Houtskarın vesialueille. Joitakin suurempia saaliita saatiin myös Airiston vesialueelta.
Muut	Kohtalaisia madesaaliita saatiin vain Taivassalon, Kustavi-Lokalahden ja Airiston vesialueilta. Lahnankalastus painottui Askainen-Merimasku-Masku-Naantali alueelle sekä Taivassalon vesille. Kampelalla oli merkitystä ainoastaan Turunmaan saaristossa Dragsfjärdin, Nauvon ja Houtskarın vesialueilla.

Suomukalasaaliin arvo

Saaliin arvoa laskettaessa on käytetty vuonna 2003 Saaristomerellä kalastajille maksettuja keskihintoja.

Suomukalasaaliin arvo oli yhteensä 1,15 miljoonaa euroa, josta kuhan osuus oli lähes 70 prosenttia ja ahvenen viidennes (kuva 16, s. 24). Seuraavina arvossa olivat siika, hauki ja made.

Kuva 16. 1-ryhmän ammattikalastajien saaliin (muu kuin silakka ja kilohaili) arvo Saaristomerellä oli 1,15 milj. € vuonna 2003. (Lähdetiedot: RKTL:n saalis- ja hintatilastot).

Ruokakuntakohtaiset suomukalasaaliit

Koko Saaristomeren alueen keskimääräinen ruokakuntakohtainen suomukalasaalis oli 6 850 kg. Erot suurimpien ja pienimpien kunta- ja ruokakuntakohtaisten saaliiden välillä olivat suuria (taulukko 1, s. 25). Selvästi suurimmat saaliit saatiin Taivassalossa, missä ruokakuntakohtainen saalis oli keskimäärin 14 970 kg. Tähän vaikuttivat pääasiassa alueen suuret ahvensaaliit. Koko alueen keskiarvon ylitti vielä Kustavi-Lokalahden alue, missä saalis oli keskimäärin 12 140 kg/ruokakunta. Tämä oli lähes kaksinkertainen saalis vuoteen 1999 verrattuna. Myös Turku-Kaarina-Piikkiö-Sauvo alueella saalis oli lähes kaksinkertaistunut. Saaliit pienenevät etelään ja länteen päin mentäessä, ja pienin saalis oli Iniö-Houtskari-Korppoon alueella; 1 770 kg/ruokakunta.

Suurin yksittäinen suomukalasaalis koko alueella oli 45 000 kg, ja viiden suurimman yksittäisen saaliin keskiarvo oli 33 000 kg.

Suomukalasaaliin arvo ruokakuntaa kohti oli keskimäärin 11 700 €. Aluekohtaisesti saaliin arvo vaihteli 20 750 euron ja 3 560 euron välillä, mutta yksittäisten ruokakuntien väliset erot olivat todella suuria.

Taulukko 1. 1-ryhmän ammattikalastajien keskimääräiset ruokakuntakohtaiset suomukalasaaliit ja saaliin arvo kuntakokonaisuuksittain Saaristomerellä vuonna 2003.

<i>KUNTA (suomukalasaaliinsa ilmoittan.)</i>	<i>RUOKAKUNTAKOHTAINEN SAALIS kg (€)</i>	
Lokalahti-Kustavi (7)	12 140	(15 260)
Taivassalo (16)	14 970	(20 750)
Velkua-Askainen-Merimasku-Masku-Naantali (15)	5 790	(10 650)
Rymättylä (12)	5 360	(11 200)
Turku-Kaarina-Piikkiö-Sauvo (10)	5 650	(13 130)
Iniö-Houtskari-Korppoo (7)	1 770	(3 560)
Nauvo-Parainen (15)	3 150	(6 290)
Kemiö-Västanfjärd-Dragsfjärd (13)	4 520	(10 050)

Jos tarkastellaan niiden ruokakuntien suomukalasaaliita, joilla ei ollut silakan rysäkalastusta, huomataan, että kalastusmuodolla on suuri merkitys saaliin arvoon (taulukko 2). Parhaan toimeentulon saaliin arvolla laskettuna ruokakunnalle antaa keskittyminen kuhan kalastukseen tai suurten volyymien ahvenen kalastus (rysillä). Tällaisia ruokakuntia oli kuitenkin vain 16.

Taulukko 2. Pelkästään suomukalaa kalastaneiden ruokakuntien (yht. 68 rk) kalastusmuodon vaikutus saaliin arvoon.

SUOMUKALARYSÄT JA VERKOT (9 RK)	VAIN VERKOT, JA KUHA > 5 TONNIA (7 RK)	VAIN VERKOT, JA KUHA < 5 TONNIA (52 RK)
21 800 €	25 800 €	6 500 €

Saalistilastot antavat kuitenkin osittain harhaanjohtavan kuvan 1-ryhmän ammattikalastajien todellisesta tilanteesta mm. seuraavista syistä:

- tilastoissa ei ole ollut mahdollista erotella troolareissa työskenteleviä kalastajia, joilla on ollut jonkin verran rannikkokalastusta
- mahdollisia liitännäiselinkeinoja ei ole voitu liittää tilastoihin
- muutamien kalalajien kuten silakan kohdalla keskihinnan käyttö aiheuttaa vääristymiä. Erityisesti tämä koskee kalastajia, jotka jalostavat itse tuotteensa ja myyvät ne esimerkiksi silakkamarkkinoilla

1.4.3.2.2 Silakka ja kilohaili

Rysä ja verkko

1-ryhmän ammattikalastajat pyytivät silakkaa rysillä noin 3,35 milj. kg ja verkoilla 17 000 kg. Rysäsaalista ilmoitti saaneensa 27 ruokakuntaa, ja heillä oli rysiä pyynnissä yhteensä noin 160 kpl. Rysäkohtainen saalis oli keskimäärin 21 000 kg.

Viisi tehokkainta ruokakuntaa kalasti yli puolet (1,8 milj. kg) koko rysäsilakkasaaliista.

Kalastus painottui suomenkielisen rannikon ja saariston puolelle. Yli 40 prosenttia rysäsilakkasaaliista saatiin Taivassalosta (1,4 milj. kg). Kuntayhdistelmän Velkua-Askainen-Masku-Merimasku-Naantali alueelta saatiin miljoona kiloa. Loput vajaa miljoona kiloa kalastettiin Kustavista, Rymättylästä, Paraisilta ja Sauvosta.

Vain noin 10 prosenttia rysäsilakkasaaliista meni rehuksi.

Trooli

Saaristomeren troolareiden silakkasaalis oli yhteensä 8,15 milj. kg, josta 63 prosenttia pyydettiin Saaristomeren alueelta. Kilohailisaalis oli 1,4 milj. kg, ja siitä vajaa puolet saatiin Saaristomereltä. Yli 80 prosenttia troolisilakasta meni rehuksi. (Troolialusten määrä Saaristomerellä on v. 2003 jälkeen vähentynyt rajusti, kts. s. 6).

Saaliin arvo

Rysäsilakkasaaliin arvo oli yhteensä 450 000 €, keskimäärin 16 800 € per ruokakunta. Ruokakuntakohtaiset erot olivat kuitenkin suuria, ja viiden merkittävimmän saaliin keskiarvo oli 44 000 €.

Koko troolisaaliin (silakka ja kilohaili) arvo oli noin 1,24 milj. €. Keskimääräinen aluskohtainen troolisaalis oli 640 tonnia.

1.4.3.3 Kalastuksen rakenne

Rannikkokalastus (=muu kuin troolikalastus) oli todella keskittyntä sekä saaliin määrässä että rahassa mitattuna.

Kilomääräisesti tarkasteltuna kymmenen eniten kalastanutta ruokakuntaa kalasti kaksi kolmasosaa koko Saaristomeren 1-ryhmän ammattikalastajien saaliista ja 20 eniten kalastanutta kalasti jo 86 prosenttia saaliista (taulukko 3, s. 27). Luvut ovat hyvin samankaltaisia myös eri kalalajien kohdalla.

Jos tarkastellaan saaliin arvoa rahassa, voidaan todeta, että 20 eniten kalastanutta ruokakuntaa otti yli puolet koko rahasummasta. Kohtuullisen toimeentulon rannikkokalastajalle näyttäisi mahdollistavan joko silakan rysäkalastus, suurempien volyymien ahvenenkalastus (rysillä), keskittyminen kuhankalastukseen tai jokin edellä mainittujen kalastusmuotojen yhdistelmä.

Taulukko 3. Eniten kalastaneiden osuus eri kalalajien saaliista, kokonaissaaliista sekä saaliin kokonaisarvosta Saaristomerellä vuonna 2003.

<i>Laji</i>	<i>10 eniten kalastanutta</i>	<i>20 eniten kalastanutta</i>	<i>30 eniten kalastanutta</i>	<i>n (kalastaneiden lukumäärä yhteensä)</i>
Ahven	61 %	77 %	86 %	94
Kuha	36 %	58 %	72 %	90
Rysäsilakka	76 %	95 %	100 %	27
Koko saalis (muu kuin trooli) (yht. 4 milj. kg)	66 %	86 %	93 %	95
Saalis rahana (muu kuin trooli) (yht. 1,6 milj. €)	36 %	55 %	70 %	95

1.4.4 KALAVIRTOJEN KULKU JA MAIHINTUONTIPAIKAT

1.4.4.1 Kalan keräily ja kuljetus

Järjestelmällinen suomukalan keräily toimii Taivassalossa, Velkualla, Askaisissa, Merimaskussa ja Rymättylässä Uusikaupunkilaisen kalanostajan Kalarannan Vihannes Oy:n toimesta. Keräilypisteissä käydään kaksi kertaa viikossa ympäri vuoden, paitsi lämpimämpään kesäaikaan, kun kalastustoimintaa ei käytännössä ole. Kalankeräilijä toimittaa kalastajille myös kuljetuslaatikot ja -kontit ja tarvittaessa jäitä. Keräilypisteet ovat kalan maihintuontipaikkojen ja yhteysaluslaitureiden yhteydessä mutta myös keskeisissä tienristeyksissä.

Kalarannan Vihanneksen kalankeräilyreitti on seuraava:

- * **Taivassalo** Hakkenpää
Tuomaraisten kylänranta
Ihattula
Shellin huoltoasema
- * **Velkua** Teersalon yhteysaluslaituri
- * **Askainen** Kauppisten ranta, Livonsaari
- * **Merimasku** Askaisiin menevä lossiranta
Särkänsalmi
- * **Rymättylä** Haapalanranta
Poikon kyläkauppa
Röölä (vain tarvittaessa, kalastajan pyynnöstä)

Turunmaan saariston puolella keräilytoiminta on supistunut 2000-luvulla. Samalla keräilytoiminnasta vastaavat yrittäjät ovat vaihtuneet.

Reitillä Kemiö-Dragsfjärd toimii kaksi keräilijää; Salmon Farm Ab ja Kalaliike Asp. Keräilypisteet ovat seuraavat:

- * **Dragsfjärd** Kasnäs
 Taalintehdas
- * **Kemiö** Vretan tienristeys

Houtskarilainen ammattikalastaja Patrik Johansson aloitti kalankuljetuksen Houtskarista Nauvon Käldingen kautta Turkuun vuonna 2004. Hän kuljettaa kalaa kaksi kertaa viikossa.

Salmon Farm Oy ja Patrik Johansson saavat keräilytoiminnalle kuljetustukea.

Yleisesti ottaen kalastajat ovat erittäin tyytyväisiä kalan keräilytoimintaan. Se on helppo ja yksinkertainen tapa toimittaa kalansa eteenpäin. Toisaalta kaksi kertaa viikossa on joidenkin kalastajien mielestä liian harvoin ja jäiden saantikin (kuljetus, säilytys) hankalaa.

Saaristomeren alueella liikkuu jonkin verran myös pienempiä kalankeräilijöitä, mutta kokonaismittakaavassa niiden merkitys on pieni. Pieni osa kalastajista kuljettaa kalansa ostajalle itse. Tämä on yleisempää suomenkielisellä alueella, mistä kuljetusmatkat ovat yleensä lyhemmät. Kalastajat, joiden asuinkunnassa ei ole keräilyä, kuljettavat kalansa joko lähimpien kuntien keräilypisteisiin tai suoraan ostajalle. Yhteistyötä kuljetusasioissa ei eri kalastajien välillä juurikaan ole.

Kalankeräilijät ja muut ostajat ostavat yleisesti ottaen kaiken kalan, mitä on tarjolla. Ostajalle ei ole merkitystä, onko kalan kalastanut ammattikalastaja vai mökkiläinen tai muu harrastelija. Tärkeämpää on, että kalaa on saatavana mahdollisimman tasaisesti, myös kalastuskeskien ulkopuolella. Kalasta maksettava hinta on myös useimmiten sama ammattilaiselle ja harrastelijalle.

1.4.4.2 Maihintuontipaikkojen varustus, käyttäjät ja saalismäärät

Alueen kalasatamien ja maihintuontipaikkojen kirjo on melkoinen. Varsinaisia kunnallisia kalasatamia ei ole montakaan, ja niiden varustetaso on yleensä melko vaatimaton. Kunnat ovat myös vuokranneet tai jopa myyneet kalasatamiaan tai osia niistä yksityisille yrityksille.

Noin puolet Saaristomeren ammattikalastajien suomukalasaaliista puretaan kunnallisiin tai yleisiin maihintuontipaikkoihin. Toinen puoli puretaan omiin laitureihin, joita on alueella lukematon määrä. Tässä työssä ei selvitetty tarkemmin yksityisten laitureiden lukumäärää tai varustetasoa.

1.4.4.2.1 Kustavi-Lokalahti

Lokalahdella ei ole kunnallisia maihintuontipaikkoja eikä järjestelmällistä kalankeräilyä. Kalarannan Vihanneksen keräily ei toimi Kustavissakaan, mutta alueelta kerää satunnaisesti pienempi hyvinkääläinen kalanostaja. Suomukalan kalastajat kuljettavat myös paljon itse joko Taivassalon keräilypisteisiin tai pidemmälle muille ostajille.

Vuosnainen

Vuosnaisten kalasatama on valtion tuella rakennettu ja kunnan ylläpitämä. Kalan purku satamaan päättyi jo vajaat parikymmentä vuotta sitten, kun troolisatamassa sijainnut Valio lopetti toimintansa. Hallit on nykyään vuokrattu Saaristomeren Kala Oy:lle. Troolarit purkavat saaliinsa satamaan ainoastaan poikkeustapauksissa silloin, kun Laupusten purkupaikalla on tungosta tai kun Laupunen on jääkentän takana. Pääasiassa satama toimii noin puolen kymmenen troolarin lepopaikkana huhti-heinäkuun välisenä aikana.

Satama on 2-osainen; varsinainen troolisatama ja Ahvenanmaan yhteysalustaiturin vieressä oleva lepolaituri. Troolisatamassa on sähkö- ja vesipisteet sekä purkauslaiturilla kalastajien omistama nosturi. Lepolaiturissa on tilaa 2-3 troolarille. Aivan laiturin läheisyydessä on puhelin ja polttoainepiste sekä kunnan kontit kotitalousjätteelle.

Laupunen

Laupunen on yksityinen, Saariston Jäädättämön omistama kalasatama. Satamaan puretaan trooli- ja rysäsilakkaa huhti-heinäkuun aikana, ja pääosa kalasta jää Saariston Jäädättämölle. Troolareille ja rysäveneille on erilliset, valaistut purkulaiturit. Käytössä on myös nosturi ja trucki. Tarvittaessa, maksua vastaan, jäädättämöltä on saatavissa esim. varastotilaa, vettä (ei laiturilta) ja sähköä.

Vuosnaista lepopaikkanaan käyttävät troolarit purkavat saaliinsa jäädättämölle. Lajiteltua troolisilakkaa tulee Laupusiin myös maitse Kaskisista. Vajaat kymmenen rysäsilakan kalastajaa purkaa saaliinsa jäädättämölle, vuonna 2004 yhteensä runsaat 1,3 miljoonaa kiloa. 2000-luvulla rysäsilakkamäärät ovat selvästi nousseet. Rysäsilakkaa tulee jäädättämölle myös maitse. Satamaan ei pureta suomukalaa.

1.4.4.2.2 Taivassalo

Taivassalossa on kolme valtion tuella rakennettua ja kunnan tai valtion ylläpitämää kalan maihintuontipaikkaa; Hakkenpää, Tuomaraisten kalasatama ja Ihattula. Näiden lisäksi merkittävämpiä kalamääriä puretaan Tuomaraisten kylänrannassa. Silakkaa puretaan ainoastaan Tuomaraisten kalasatamassa, ja kala jää sataman yhteydessä toimivan Länsirannikon Kala Oy:n jalostuslaitokseen. Muissa maihintuontipaikoissa kalan keräilyn hoitaa Kalarannan Vihannes. Ahvenen rysäkalastuksen aikaan toukokuussa kalat kerätään kaksi kertaa päivässä. Alueelta kerää myös pienempi hyvinkääläinen kalanostaja.

Hakkenpää

Hakkenpää on valtion rakentama ja omistama, kunnan ylläpitämä maihintuontipaikka. Maihintuontipaikka käsittää valaistun kiinnityslaiturin, jonkin verran maata sekä häkkikatoksen styroxilaatikoita varten. Satamassa on kunnan jätekontit kotitalousjätteelle. Varsinaisen kiinnityslaiturin vieressä on pienempi puulaituri ja veneen vetoluiska, ja tämä alue on vuokrattu yksityiselle kalastajalle. Aivan maihintuontipaikan läheisyydessä on myös kunnan omistama vierasvenesatama, joka on vuokrattu yksityiselle yrittäjälle. Vierasvenesatamassa on polttoainepiste sekä puhelin, ja sieltä voi myös vuokrata sähköpisteen.

Maihintuontipaikkaa käyttää 5-6 kalastajaa, ja paikkaan puretaan noin 100 tonnia suomukalaa vuodessa. Pääosa saaliista on ahventa.

Tuomaraisten kylänranta

Tuomaraisten kylänrannassa on yksityiselle maalle rakennettu pienehkö puinen purkauslaituri ja vetoluiska. Varastoja tai muuta varustelua ei ole. Kolme kalastajaa käyttää rantaa suomukalan, pääasiassa ahvenen purkupaikkana. Saalis on vuodessa yhteensä 30 - 40 tonnia. Satamalle laadittiin SAMPI-projektin puitteissa kehittämissuunnitelma keväällä 2005.

Tuomaraisten kalasatama

Muutaman kilometrin päässä edellisestä sijaitsee varsinainen Tuomaraisten kalasatama. Vaikka satama on rakennettu Länsirannikon Kalan yhteyteen, se on kunnan ylläpitämä ja hallitsema kalasatama ja kaikkien kalastajien käytettävissä.

Satamaa on uudistettu ja rakennettu valtion tuella, ja sen varustus on monipuolinen. Viimeisin hankinta on jäähileasema, joka valmistui syksyllä 2003. Asemalla on kaksi 10 tonnin jäähilekonetta ja 20 tonnin varasto. Jään ostaminen toimii ns. avainmaksuperiaatteella, ja vuoden 2004 lopulla 26 kalastajaa oli lunastanut avaimen Taivassalon kunnalta.

Satama-alue on asfaltoitu ja pinta-alaltaan n. 1 000 m². Purkauslaituri on valaistu, ja laiturilla on nosturi lähinnä troolareiden käyttöön. Varsinaisessa satamarakennuksessa on varastotilaa sekä huoltotilaa, josta löytyy mm. troolirumpu troolien paikkausta varten. Kylmävarasto on ns. nollahuone, ja sen varustuksiin kuuluu myös elektroninen vaaka. Sosiaalituloissa on WC, oleskelutilat ja minikeittiö. Sähköpisteen voi vuokrata. Sataman yhteydessä (n. 50 m ylämäkeen) on erittäin hieno jätehuoltopiste, joka on maksullinen ja ainoastaan kalastajien käyttöön tarkoitettu.

Sataman tiloihin on lisäksi hankittu valtion tuella konttien pesulinja. Pesulaitteen omistaa Taivassalon kunta, mutta se on Länsirannikon Kalan hallinnassa ja yrityksellä on velvollisuus pestä myös ulkopuolisten kalakontit ja oikeus periä siitä syntyvät kustannukset.

Satamaan puretaan troolikalaa vuositasolla nykyään noin 5 miljoonaa kiloa, ja purkavia troolareita on kymmenkunta. Vuosina 2003 ja 2004 purettiin

kumpanakin noin kaksi miljoona kiloa rysäsilakkaa, mistä määrästä vastasi kolmisenkymmentä Saaristomeren rysäkalastajaa. Suomukalaa puretaan muutaman kalastajan toimesta lähes päivittäin, mutta sen määrä on vain muutama kymmenen tonnia vuodessa, ja yrittäjä aikoo pikku hiljaa luopua kokonaan suomukalan vastaanotosta.

Ihattula

Ihattulassa on valtion rakentama ja omistama kiinnityslaituri. Valtio vastaa myös paikan ylläpidosta. Käytännössä tätä laituria käyttää vain harva. Laiturin vieressä on kaksi yksityistä laituria sekä toisella puolella osakaskunnan laituri, ja alueen ammattikalastajat purkavat saaliinsa pääasiassa näihin laitureihin. Varastoja tai muuta varustelua ei valtion omistamalla alueella ole.

Laitureita käyttää maihintuontipaikkanaan puolisen kymmentä kalastajaa, ja paikkaan puretaan runsaat 50 tonnia suomukalaa vuodessa. Pääosa saaliista on ahventa.

1.4.4.2.3 Velkua

Teersalo

Teersalon kalasatama on aikoinaan rakennettu valtion varoin, mutta Velkuan kunta myi paikan jo 1980-luvulla maapohjineen Länsirannikon Kalalle. Teersalo oli vielä 90-luvun alussa merkittävä silakan purkusatama. Länsirannikon Kala on kuitenkin vuodesta 2000 lähtien keskittänyt silakan vastaanoton Tuomaraisiin.

Rysä- ja verkkoveneitä varten rakennettu purkauslaituri on pienemmille veneille hankalan korkea. Monet purkavatkin saaliinsa läheiseen (n. 50 m) Velkuan kunnan pienvenelaituriin. Kalastajat tuovat saaliinsa itse omissa pytyissään vastaanottohalliin, jossa he punnitsevat ja jättävät kalat laatikoihin. Länsirannikon Kala tuo jäät Tuomaraisista, koska Teersalon kaivovesi ei täytä EU-direktiivin määräyksiä talousvedelle. Vastaanottohallin yhteydessä olevat kaksi kylmähuonetta ovat epäkunnossa. Kalat kuljetetaan päivittäin Tuomaraisiin meritse. Vuonna 2003 näin kuljetettiin 25 tonnia ja vuonna 2004 12 tonnia suomukalaa yrittäjän Tuomaraisten tiloihin. Satama-alueella toimii myös Länsirannikon Kalan pakkasvarasto.

Alle 10 ammattikalastajaa purkaa suomukalasaalistaan tähän yksityiseen satamaan vakinaisesti tai satunnaisesti. Kalaa tuodaan Velkuan lisäksi Askaisista, Merimaskusta ja Taivassalosta.

Viereisessä Velkuan kunnan koti- ja vierasvenesatamassa on Kalarannan Vihanneksen keräily piste, johon tuo saalistaan 2-3 kalastajaa, noin 10 tonnia vuositasolla. Satamassa on kiinnityslaiturin lisäksi yhteysaluslaituri, veneen vetoluiska, jätekontit talousjätteelle, kauppa, puhelin ja pankki.

1.4.4.2.4 Merimasku

Särkänsalmi

Särkänsalmi on valtion tuella rakennettu maihintuontipaikka, jonka varustuksiin kuuluu pieni satama-allas purkauslaitureineen. Hallit kunta on vuokrannut yksityiselle kalastajalle, ja paikan ylläpito kuuluu tämän velvollisuuksiin. Sähkön saanti ja jätekontin käyttö on mahdollista maksua vastaan. Myös nosturi on vuokraajan hallinnassa, ja sitä saa käyttää hänen luvallaan. Vuokraajalla on oma jääkone, mutta vuonna 2005 satamaan rakennetaan myös kunnallinen jääasema. Asemalle tulee kaksi 2,5 tonnin jäähilekonetta ja 20 tonnin varasto. Hankkeelle on myönnetty EU-rahoitus, omavastuuosuudesta vastaavat Merimaskun ja Rymättylän kunnat.

Maihintuontipaikkaa käyttää 6-7 kalastajaa. Rysäsilakkaa on purettu viime vuosina 400 - 600 tonnia ja suomukalaa muutama kymmenen tonnia. Rysäsilakka on kuljetettu ostajalle kalastajan toimesta. Suomukalan keräilyä hoitaa Kalarannan Vihannes. Toinen keräily piste Merimaskussa on Askaisiin menevässä lossirannassa.

1.4.4.2.5 Rymättylä

Rymättylässä Kalarannan Vihannes kerää vakituisesti Haapalanrannasta ja Poikon kyläkaupan tienhaarasta, Röölästä noudetaan tarvittaessa.

Haapalanranta

Haapalanranta on kunnan rakentama, ylläpitämä ja omistama maihintuontipaikka. Purkauslaituri on valaistu, ja satama-alue on asfaltoitu. Laiturilla on nosturi, ja kalastajat saavat tarvitessaan vapaasti ottaa sähköä. Laiturin vieressä on veneen vetoluiska ja Klara-kontti kotitalousjätteille. Rannassa on myös erillinen yhteysaluslaituri.

Maihintuontipaikkaa käyttää 6-7 saarissa asuvaa kalastajaa. Paikkaan puretaan vain suomukalaa (pääasiassa ahventa ja kuhaa), ja vuosimäärät vaihtelevat 50 ja 100 tonnin välillä.

Merimaskun jääaseman valmistuttua myös rymättyläläiset kalastajat voivat hankkia jäätä sieltä.

Röölä

Röölä oli vielä 1990-luvun alussa merkittävä troolisatama, mutta 2000-luvun alussa enää pari troolaria purki sinne saalistaan ja tällöinkin vain aivan satunnaisesti. Sittemmin troolisilakan purku satamaan on loppunut kokonaan. Suomukalaakaan ei satamaan pureta, vaan lähistöllä asuvat kalastajat purkavat omiin rantoihin ja kuljettavat kalat autolla Poikon tai Särkänsalmen keräily pisteeseen. Kalarannan Vihannes noutaa tarvittaessa kalastajien yhteysaluksilla lähettämää kalaa.

Satama-alue on asfaltoitu, ja purkaus- sekä kiinnityslaiturit valaistuja. Purkauslaiturilla on nosturi sekä saatavilla sähköä ja vettä. Aivan lähellä on myös polttoainepiste, puhelin ja WC sekä kontit kotitalousjätteelle. Satama

toimii nykyään pääasiassa yhteysaluslaiturina ja vierasvenesatamana. Alueella toimii myös ravintola ja kauppa.

1.4.4.2.6 Muut suomenkieliset kunnat

Naantalissa, Maskussa, Turussa, Kaarinassa, Piikkiössä ja Sauvossa ei ole yleisiä/kunnallisia kalasatamia tai maihintuontipaikkoja. Pääammattikalastajia näissä kunnissa on yhteensä viitisentoista, yhtä lukuun ottamatta kaikki rannikkokalastajia. Piikkiö-Sauvo alueella toimii yksi pienempi kalan keräilijä melko säännöllisesti, muualla keräily on satunnaista. Kalastajat tuovat saaliinsa joko omiin rantoihin tai lähimpien kuntien maihintuontipaikkoihin.

1.4.4.2.7 Parainen

Granvik

Granvikissa on yhteysaluslaituri ja Paraisten kaupungin omistama pienempi laituri, jossa saarissa vakituisesti asuvilla ja kesäasukkailla on venepaikkansa. Valaistulla laiturilla on myös nosturi ja saatavilla sähköä. Laituri jättää suojaansa poukaman, jossa on veneen vetoluiska ja rantapaikkoja soutuveneille. Rannassa on kunnan kontit kotitalousjätteelle.

Granvikiin on vielä 1990-luvun alussa purettu jonkin verran rysäsilakkaa, mutta sittemmin rysäkalastus on alueella loppunut, tai kala on kuljetettu muualle. Muutama suomukalastaja tuo saaliinsa silloin tällöin Granvikin kautta kuljetettavaksi (pääasiassa itse) eteenpäin, mutta varsinainen saalis on nostettu ja käsitelty kotirannassa.

Paraisten kalastusalue on kokouksessaan v. 2005 päättänyt hankkia kaikille maihintuontipaikkaa käyttäville paraislaisille 1-ryhmän ammattikalastajille kalan ja jään säilytykseen ja kuljetukseen tarkoitettuja eristettyjä pyttyjä.

1.4.4.2.8 Nauvo

Käldinge

Käldingen kalasatamaan puretaan enää vain jonkun verran suomukalaa. Troolisaaliita ei ole purettu vuoden 2004 jälkeen. Sataman troolarilaituriin on jäänyt neljä alusta.

Purkaus- ja kiinnityslaiturit on valaistu. Purkauslaiturilla on kaksi nosturia (Hiob ja Multilift) ja myös sähköä saatavilla. Troolarilaitureiden lähellä on matalampi ponttonilaituri pienveneitä varten. Kunta omistaa laiturit.

Sataman yhteydessä on monenlaista kalaan liittyvää yritystoimintaa. EU:n ja kunnan rahoituksella 1990-luvun lopulla valmistunut, kunnan omistama kalankäsittelyhalli oli ensin vuokrattu Nauvon Kalajaloste Oy:lle. Yritys myi fileointityönsä toiselle, kalat ostavalle yritykselle (renkolainen Heimon Kala Oy). Saariston kala -projektin yhteydessä (v. 2003 – 2005) hallia kehitettiin edelleen EU-varoin. Remontin jälkeen halli oli jonkin aikaa vuokrattu Heimon Kala Oy:lle, mutta lokakuussa 2005 uudeksi vuokralaiseksi tuli Airiston Herkkukala Oy.

Hallin tiloissa on kalankäsittelytila, kylmähuone, jääkone, lämmintä varastotilaa ja sosiaalitilat. Vesi saadaan omasta kaivosta. Vuonna 2005 hallia remontoitiin, ja sinne rakennettiin mm. kirjolohen perkauslinja. Jääkone eristettiin kylmiöstä omaksi tilakseen, josta tulee lukittava ja jonne kalastajat voivat lunastaa avaimen. Jäävarastona toimii 600 litran eristämätön pytty; varastoa on kuitenkin tarkoitus tulevaisuudessa kehittää. Nostokalustona toimivat pumppukärry sekä elintarvikekalan siirtoon tarkoitettu trukki. Laiturin läheisyyteen on valmistumassa kylmäsuuli (6 m x 3 m) kalastajien vesitse tuomia saaliita varten.

Satama-alueen välittömässä läheisyydessä sijaitseva jäädyttämö Nagu Frys toimii uuden yrittäjän voimin vuoden 2000 lopulta lähtien. Toiminnan alkuvaiheessa yritykseen purettiin satamasta kuuden vakituisen ja seitsemän satunnaisesti purkavan troolarin toimesta yli kaksi miljoonaa kiloa silakkaa vuodessa. Vuonna 2004 purettiin kuitenkin enää noin 500 tonnia, ja vuonna 2005 troolikalan vastaanottaminen on loppunut kokonaan.

Sataman läheisyydessä toimii vielä neljäs yritys; kalatukkuliike Kalajaloste Lahtinen Oy, jonka toimenkuvaan kuuluu myös kalan jatkojalostus.

Suomukalastajat eivät varsinaisesti pura saaliitaan Käldingen kalasatamaan, vaan tuovat saaliinsa tänne omilla autoilla tai lähettävät yhteysaluksilla Nauvon eteläsaaristosta. Molemmat suomukalan jalostusyrietykset tarvittaessa myös noutavat saaliin lähialueelta. Molempiin yrityksiin kulkeutuu eri reittejä pitkin vuositasona muutama kymmenen tonnia suomukalaa koko läntisen Turunmaan alueelta.

Prostvik

Prostvik on tielaitoksen omistama entinen lauttaranta Nauvon ja Paraisten välisellä linjalla. Tielaitos on vuokrannut alueen Nauvon kunnalle ja kunta edelleen kahdelle kalastajalle. Laiturialue on valaistu, ja rannassa on myös sähköpiste. Muu varustus on kalastajien omaa, mm. kylmiöllä ja pakastimella varustettu kuorma-auto sekä varastotilana toimiva 40 m² telttä. Mahdolliset jätteet kalastajat kuljettavat itse pois.

Maihintuontipaikkaa käyttävät 2-3 kalastajaa purkavat tähän laituriin vuodessa pari tonnia kalaa, pääasiassa kuhaa. Kalamäärä on 2000-luvulla romahtanut kuhan kadottua Airistolta. Jäät ja laatikot saadaan ostajalta. Saalis kuljetetaan ostajalle useimmiten itse, mutta pyydetessä ostaja noutaa saaliin.

Mattnäs

Mattnäsissa on yhteysaluslaiturin lisäksi ponttonilaituri. Maihintuontipaikan entiset käyttäjät vievät saaliinsa nykyään Käldingeen.

1.4.4.2.9 Korppoo

Galtby

Kalan maihintuonti Galtbyssä on loppunut kokonaan, ja Korpo Fisk Ab:n kylmäkontti myytiin pois vuonna 2004.

Galtbyn satamasta lähtevät yhteysalukset Norrskataan, Houtskariin ja Ahvenanmaalle. Kalastajia varten rakennetut purkaus- ja kiinnityslaituri sijaitsevat yhteysaluslaitureiden läheisyydessä, ja ne ovat Korppoon kunnan omistuksessa. Alue on valaistu, ja purkauslaiturissa on nosturi. Lähistöllä on myös Klara-kontti kotitalousjätteelle, WC ja kioski.

1980-luvun lopulla Galtby oli vielä melko merkittävä silakkatroulareiden purku-paikka, mutta 90-luvulla sen käyttö hiipui ja on sittemmin loppunut kokonaan.

1.4.4.2.10 Houtskari

Ammattikalastaja Johansson kerää kalaa Houtskarista kaksi kertaa viikossa reitillä Björkö, Hypeis, Träsk, Kittuis. Keräilypisteet ovat lauttarantoja tai kylänrantoja (paitsi Träsk on tienristeys), mutta kalastajat nostavat saaliinsa pääasiassa omiin rantoihin. Johansson tuo kalastajille jäät paluumatkallaan Kälidingestä.

Yhteisiä laitureita on Björkön kylänlaituri, jonka yhteydessä on myös eristetty koppi kalan lyhytaikaista säilytystä varten. Björkössä on myös kauppa ja posti sekä polttoainepiste. Hypeisissä on kunnan ponttonilaituri, joka rakennettiin aikoinaan turskankalastuksen tarpeisiin. Kunta aikoo lähiaikoina hankkia Träskin keräilypisteeseen kylmäkontin.

Toistaiseksi kalastajat säilyttävät saaliinsa kotonaan, omissa kylmätiloissaan kalan keräilyyn asti. Pääosa houtskarilaiskalastajien saaliista on siikaa ja ahventa. Kalaa keräillään vuositasolla muutama tonni.

1.4.4.2.11 Iniö

Iniössä ei ole kunnallisia kalasatamia. Kalastajat tuovat saaliinsa omiin rantoihin tai Jumon saaren Kannvikin yhteysaluslaituriin, jonka yhteyteen valmistui kalastajia varten kylmävarasto jääkoneineen 2000-luvun alussa. Jäitä kuljetetaan yhteysaluksella myös Iniön kunnan muissa saarissa asuville kalastajille. Kylmiö rakennettiin EU-varoin, ja sen omistaja on kunta. Ylläpitokustannukset on katettu kokonaan Iniön kalastusalueen varoin. Kalastusalue on hankkinut myös laatikoita kalastajien käyttöön. Kylmävarastoa käyttää joko satunnaisesti tai vakituisemmin 7 – 10 kalastajaa.

Pääammattimainen suomukalan kalastus on Iniössä kuitenkin erittäin vähäistä. Kalat kuljetetaan myyntiin itse joko yhteysaluksella Kustaviin ja sieltä omalla autolla eteenpäin (useimmiten Uuteenkaupunkiin) tai omalla veneellä Ahvenanmaan puolelle Jurmoon. Kuljetuslaatikot kalastajat ovat saaneet ostajilta. Pääasiallinen pyyntikohde on siika.

1.4.4.2.12 Dragsfjärd-Västanfjärd-Kemiö

Dragsfjärdin kunnan alueen keräilypisteet ovat Kasnäs ja Taalintehdas. Rosalan ja Hiittisten kalastajat lähettävät kalaa yhteysaluksilla Kasnäsin keräilypisteeseen (yhteysaluslaituri). Ainoa kalasatama on yksityinen troulisatama Kasnäsissä.

Kemiön keräilypiste on Vretan tienhaarassa keskellä Kemiön saarta. Vretaan saatiin vuoden 2001 alussa kylmäkontti Kemiön kalastajaseuran aloitteesta.

Hakijana oli kunta, joten hankkeelle saatiin valtion rahoitus. Kontissa on 800 kilon vuorokausituottoinen jääkone, ja jäävarastona toimii n. 100 litran eristämätön pytty. Konttia on käyttänyt viime aikoina vain yksi kalastaja.

Västanfjärdin ja Kemiön kalastajat vievät kalansa pääasiassa Taalintehtaan tai Vretan (Kemiö) keräilypisteisiin riippuen siitä, minne päin on muutenkin asiaa.

Kasnäs

Kasnäsin laajalla satama-alueella on Salmonfarmin kalanjalostuslaitoksen ja siihen liittyvän troolisataman lisäksi paljon erilaista toimintaa. Yhteysaluslaitureista kulkevat lautat tai alukset kaikkiin Dragsfjärdin suurempiin saariin. Veneilijöitä ja muita matkailijoita palvelee niinikään Salmonfarmin omistama laaja vierasvenesatama hotelleineen, ravintoloineen ja kauppoineen. Aivan satama-alueen tuntumassa sijaitsee myös Metsähallituksen ylläpitämä Saaristomeren kansallispuiston luontokeskus Sinisimpukka.

Salmonfarmin troolisatama on enää yhden dragsfjärdiläistoolarin kotisatama, ja sinne se myös purkaa pääosan saaliistaan. Talviaikaan satamaan purkaa edellisen lisäksi kymmenisen alusta muualta Suomesta (Pohjanlahdelta ja Suomenlahdelta). Vuonna 2003 satamaan purettiin yhteensä noin 5,2 milj. kg troolisalakkaa ja –kilohailia, ja vuonna 2004 määrä oli noussut jo 12,4 miljoonaan kiloon. Kala menee lähes 100 prosenttisesti rehuksi. Suomukalaa puretaan vain muutama sata kiloa.

Troolisatama on alkujaan valtion varoin rakennettu, mutta Dragsfjärdin kunta on sittemmin myynyt sen Etelän Jää Oy:lle, joka sittemmin myi sen edelleen Salmonfarmille. Satamassa on valaistut purkaus- ja kiinnityslaiturit satamaltaineen. Purkauslaiturilla on pieni puominosturi ja kalaimuri. Lisäksi kalastajat saavat käyttöönsä sähköä, vettä ja polttoainetta maksua vastaan. Varsinaisissa jalostustiloissa on kalankäsittelytiloja, jääkone, kylmiöitä, pakkasvarasto ja lämmintä varastotilaa. Sosiaalityiloja saavat kalastajatkin käyttää, ja talousjätteet voi jättää sataman konttiin.

Taalintehtas

Taalintehtaan satamassa on yhteysaluslaiturin lisäksi laaja vierasvene- ja kotisatama. Kunnan puolesta kalastajia varten ei ole mitään varustelua, mutta Dragsfjärd-Västanfjärdin kalastusalue on hankkinut satamaan kylmäkontin, jonka ylläpidosta se myös vastaa. Kontti on kuitenkin sen verran kaukana rannasta, että kalastajalla pitää olla oma kärry kalojen siirtämiseen veneestä konttiin, joten useimmat tuovat kalansa autolla. Kalastajat saavat jäät ja laatikot kalanostajilta veloitusetta.

Konttia käyttää muutama kalastaja, ja siitä lähtee eri ostajille vuositasolla kymmenisen tonnia kalaa, pääasiassa ahventa, kuhaa ja haukea, mutta myös madetta ja lahnaa.

Vierasvenesataman alueella on saatavilla polttoainetta, sähköä ja vettä. Lähistöllä on lisäksi kunnan kontit kotitalousjätteelle sekä puhelin.

Sundvik

Sundvikin kalasatama Västanfjärdissä (aivan Kemiön kunnan rajalla) on rakennettu valtion tuella. Satama varustuksineen on kunnan omistuksessa. Satama oli aikoinaan yhden kauden Grönroosin keräily piste, mutta kalamäärän vähäisyydestä johtuen keräilyä ei jatkettu.

Alueella on asfaltoitu satamakenttä ja valaistu purkaus/kiinnityslaituri. Laiturilla on nosturi ja polttoainesäiliö, ja laiturin vieressä veneen vetoluiska. Myös sähköä ja vettä on saatavilla. Rannassa on kaksi konttia; kylmäkontti jääkoneineen (1,5 t) ja pienempi kontti laatikkovarastona. Kylmähuonetta hoitaa nimetty kalastaja. Alueen ylläpidosta vastaa kunta, joka laskuttaa kalastajia kulutetusta sähköstä.

Satamaa käyttää purkupaikkanaan neljä kalastajaa kolmen kuukauden aikana syksyisin. Pääasialliset saaliskalat ovat kuha, silakka ja lohi, ja niitä puretaan vuositasolla kymmenisen tonnia. Suurin osa saaliista jalostetaan itse suoramyyntiä varten, joten paljon poiskuljetettavaa pyöreää kalaa ei ole. Jos on, se viedään joko Vretan tai Taalintehtaan keräyspisteisiin.

1.4.4.3 Saaliin käsittely ja jatkojalostus

Jäittäminen

Suomenkielisen saariston osalla kalastajien jäiden saanti on ollut lähes poikkeuksetta sidottu kalan ostajaan. Tuomaraisten jäähileaseman valmistuttua jään saanti on helpottunut ainakin Taivassalon ja Kustavinkin alueella.

Kalastajat säilyttävät jäät suurissa muovi- tai styroxikonteissa tai pakastimessa. Turunmaan saariston alueella kukin ostaja toimittaa ”omille” kalastajilleen jäät kalankeräilijöiden mukana, mutta tällä alueella on joitakin jääkoneita myös kalastajien yhteisessä käytössä (Källdinge, Sundvik, Vreta ja Iniö).

Vaikka jäitä olisi käytössä, ei sitä silti välttämättä käytetä. Usein vain suuremmat, konteissa (600 l) toimitettavat kalamäärät jäitetään. Niissä paikoissa, joissa kalastajat jättävät kalansa keräily pisteen kylmiöön, kalat jäitetään lähes poikkeuksetta. Myös saaliinsa jalostusta ja suoramyyntiä harjoittavat kalastajat jättävät säännönmukaisesti saaliinsa.

Sumputtaminen ja muu säilytys ennen kalan keräilyä tai kuljetusta

Koska useimmissa paikoissa kalan keräily toimii vain kahdesti viikossa, kalan sumputtaminen on yleistä. Kalat otetaan sumpuista keräilypäivinä.

Vaihtoehtona sumputtamiselle kalastajat käyttävät kalan säilyttämistä omissa kylmiöissä, joita tosin on harvalla, tai nolla-asteisessa pakastearkussa.

Kalan jatkokäsittely ja jalostus

Kalan keräilijöille kala toimitetaan pääsääntöisesti pyöreänä. Pienemmille ostajille kuten ravintoloille, vähittäiskaupoille ja suurtalouksille toimitettavat

pienemmät määrät menevät usein fileenä. Kalastajien kalamarkkinoilla ja toreilla itse myymänsä kala on lähes poikkeuksetta jalostettu jotenkin.

Karkean arvion mukaan kalastajat itse fileoivat tai jalostavat saaliistaan 10-20 prosenttia; muutamat fileoivat, savustavat tai marinoivat lähes kaiken, mutta useimmat eivät lainkaan. Ruotsinkielisen saariston alueella prosenttiosuus on hieman korkeampi, ja alueelta löytyy kalastajia, jotka jalostavat jokaisen saaliskalansa. Tämä johtunee alueen pienemmistä saalismääristä, mikä ehkä vapauttaa enemmän aikaa tai taloudellisesti suorastaan pakottaa kalan jatkokäsittelyyn. Tällä alueella esimerkiksi savukalan ja muiden jalosteiden suoramyynnillä kesäturisteille saattaa paikallisesti olla suurtakin merkitystä.

Saaliin vähäisyyden ja kesäasukkaiden läheisyyden lisäksi syitä jalostuksen harjoittamisen ovat esimerkiksi säännöllisen kalankeräilyn puuttuminen, vaimon ja/tai muun perheenjäsenen mahdollisuus antaa työpanoksensa ja suvun perinteet. Joskus kalan jatkokäsittelyn aloittaminen on myös alkanut lähes sattumalta oikean yhteistyökumppanin tai markkinakanavan osuttua kohdalle. Syynä on saattanut olla myös tyytymättömyys tukkuportaan ”sanelu-politiikkaa” kohtaan ja tahto ottaa itse omasta saaliistaan kaikki hyöty irti.

Mikäli kalastaja asuu liian eristyksissä, eli keräilyreittien tai suurempien turistimassojen ulottumattomissa tai kaukana muista ostajista ja myyntitilaisuuksista, hän ei yleensä harjoita jalostusta. Omatoiminen jalostus on useimmiten mahdotonta myös silloin, kun saalismäärät ovat todella suuret.

1.5 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ERITYISKYSYMYKSIÄ

1.5.1 HYLJE

Tällä hetkellä harmaahylje on ammattikalastuksen suurin ongelma Saaristomerellä. Vuoden 2004 syksyllä ja 2005 keväällä koettiin tähän mennessä suurimmat vahingot, ja moni kalastaja joutui lopettamaan näiden tärkeiden sesonkien kalastuksen kokonaan. Perinteisten lohen, taimenen, siian ja silakan lisäksi hylkeelle kelpaavat täällä myös kuha, ahven ja made.

Vuoden 2005 lentolaskennoissa nähtiin Lounaissaariston alueella 7 960 hyljettä, joista 2 376 varsinaisella Saaristomerellä (Olavi Stenman, RKTL, kirjallinen tiedonanto). Todellinen määrä lienee selvästi suurempi, sillä laskennoissa voidaan parhaimmillaankin tavoittaa arviolta vain 60 - 80 prosenttia hylkeiden kokonaismäärästä. Vuoden 2005 laskennoissa Saaristomerellä nähty määrä on runsaasti yli kaksinkertainen vuoteen 2001 verrattuna. Kannan nopeaan kasvuun Saaristomerellä on osaltaan vaikuttanut se, että hylkeet ovat jo lähes 10 vuoden ajan poikineet yhä kasvavassa määrin uloimman saarivyöhykkeen luodoille.

Paitsi että hylkeet repivät verkkoja ja syövät saaliista, ne ovat kalastajien käsityksen mukaan myös syynä siihen, miksi kalojen liikkeet ovat muutaman viime vuoden aikana muuttuneet ennalta arvaamattomiksi; kalat pakenevat hyljettä ja hylje ajaa kaloja. Esimerkiksi kuhan kohdalla sen perinteiset

pyyntialueet ovat saattaneet olla yhtäkkiä täysin tyhjiä, mutta sitä esiintyy yllättäen esimerkiksi lahnarivissa kaislikoissa. Harvalla kalastajalla on kuitenkaan mahdollisuus siirtyä uusille pyyntivesille. Suurin osa ammattikalastajista kalastaa vuokravesillä, joiden saatavuus Saaristomerellä on usein vaikeaa. Harvalla kalastajalla on myös yhtäkkiä käytössään korvaavaa, mataliin vesiin soveltuvaa kalustoa.

SAMPI -projektinkin puitteissa on kokeiltu hylkeenkestäviä rysiä. Maa- ja metsätalousministeriö on vuonna 2005 varannut valikoivien ja hylkeenkestävien rysien tukemiseen 1,6 miljoonaa euroa. Kalastajien oma osuus on n. 0,9 miljoonaa euroa.

Ruotsalaiset Push Up -rysät on suunniteltu lähinnä lohen- ja siianpyyntiin, joissa niiden on todettu toimivan hyvin. Rysä ei tosin pyydä yhtä tehokkaasti kuin perinteiset rysät, mutta monin paikoin se on ainoa mahdollisuus saada ylipäättään yhtään saaliista talteen. Saaristomerellä lohella ei kuitenkaan ole merkitystä.

SAMPI -projekti on aloittanut Push Up -rysän kehittämisen suomukalan pyyntiin soveltuvaksi, mutta kehitystyö ei tapahdu hetkessä. Kuhan ja ahvenen verkkokalastuskeskusten ongelmiin ei tällä hetkellä ole olemassa hylkeenkestävää ratkaisua.

1.5.2 VAJAASTI HYÖDYNNETYT LAJIT

Perinteisten suomukalalajien kuten lahnan, säyneen ja särjen hyödyntämistä on Saaristomerelläkin alhainen. Näiden lajien kaupallinen kalastus on päättynyt kysynnän loppumisen myötä. Niiden kalastukseen tarvittava tekniikka olisi kuitenkin yksinkertaista ja tarvittavat pääomat pieniä. Turun Yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen vuonna 2004 päättyneen EU-rahoitteisen projektin lähti tältä pohjalta selvittämään perinteisten kalalajien hyödyntämismahdollisuuksien lisäämistä. Projektin tavoitteena oli raaka-aineselvitysten ja tuotekehityksen kautta tuoda suurtalouksille tarkoitettu valmis tuote markkinoille vuoden 2003 lopulla (Karvinen 2004).

Kalaa oli tarpeeksi saatavilla kokeisiin ja tuotekehitystyöhön, myös kalojen koko täytti odotukset. Massan valmistuksessa oli ensin vaikeuksia, mutta lopulta opittiin tekemään hyvin säilyvä massa ja siitä kuluttajan hyväksymiä tuotteita. Todettiin, että kysyntääkin hyvälaatuiselle massalle olisi, etenkin vaalean kalan massalle.

Hankkeen loppuraportin mukaan massaa olisi Suomessa määrällisesti mahdollista saada sen verran, että sillä voisi toimia yksi tai kaksi keskisuurta yritystä. Ryhmän toimesta tehtyjen massauskokeiden pohjalta todettiin ongelmaksi se, että Suomessa ei ole sellaista yritystä, jolla olisi valmiit laitteistot suurien massamäärien valmistukseen.

Projektilla oli mahdollisuus maksaa kalastajille kalasta sellainen hinta, että kalastus oli kannattavaa. Lahnan, säyneen ja särjen todellinen markkinahinta on kuitenkin aivan toinen.

1.5.3 HYÖDYNTÄMÄTTÖMÄT VESIALUEET

Kalastuslain mukaan kalastusoikeus perustuu vesialueen omistukseen, kalastuslupaan, yleiskalastusoikeuteen tai laissa säädettyyn muuhun erityiseen oikeuteen. Kalastusoikeuden voi myös antaa vuokralle. Aava selkämeressä kylään kuuluvan vesialueen ulkopuolella on valtion omistuksessa olevaa yleisvettä, missä jokaisella Suomen kansalaisella kalastuksenhoitomaksun suorittuaan on oikeus harjoittaa kalastusta.

Saaristomeren vesialueet ovat pirstoutuneet tuhansiin omistusyksiköihin pääasiassa yksityishenkilöiden, osakaskuntien (ent. kalastuskunta) sekä suurempien yhteisöjen kuten kuntien ja yritysten kesken. Alueen ammattikalastajista suurin osa kalastaakin kokonaan tai osaksi vuokradesillä. Vuokravedet sijaitsevat perinteisillä pyyntialueilla, ja kalastusluvut niillä perustuvat pitkäaikaisiin vuokrasopimuksiin. Luvat hinnoitellaan usein saalismäärän perusteella.

Vuokravesien saaminen ammattikalastuksen käyttöön on pitkään ollut ongelma Saaristomerellä. Ongelma on pahin ruotsinkielisen saariston alueella. Hyödyntämättömiä vesialueita on paljon, mutta niitä ei yksinkertaisesti haluta antaa vuokralle. Vesialueiden saaminen on vaikeutunut entisestään hyljeongelman vuoksi; hylkeet ovat ajaneet kalat selkävesiltä mataliin vesiin lähelle rantoja, eikä näitä vesiä haluta antaa vuokralle.

Joskus myös pyydetävät vuokrat ovat paljon korkeampia kuin kalastuksesta saatu tuotto tai vuokralle tarjotaan vesialueita, joilla kalastaminen ei saaliin vähäisyyden vuoksi kannata. Taivassalon, Rymättylä ja Velkuan alueilla on viime vuosina vapautunut useita satoja silakkarysäpaikkoja, mutta niidenkään vuokraaminen edelleen ei ole itsestään selvää, eikä ainakaan kenelle tahansa. Myös sitoutuminen vuokrasopimukseen lain vaatimiksi viideksi vuodeksi saattaa joissain tapauksissa arveluttaa vesialueen omistajaa.

L-S Kalatalouskeskuksessa ja Åbolands Fiskarförbundissa alkoi vuonna 2000 ”Kalavedet käyttöön” -projekti, jonka tarkoituksena oli auttaa kalaveden omistajaa ja vuokraajaa kohtaamaan toisensa. Hankkeeseen liittyi myöhemmin mukaan myös Satakunnan kalatalouskeskus. Projekti päättyi vuonna 2004. Alustavien tietojen mukaan suurempia muutoksia ongelmaan ei onnistuttu saamaan aikaan. L-S Kalatalouskeskukseen saatiin kuitenkin projektin puitteissa ajantasainen vesialueiden omistajarekisteri, josta tietystä vesialueesta kiinnostunut kalastaja voi kysellä omistajatietoja.

Myös uusi kalastuslaki on tuonut jonkin verran helpotusta asiaan. Laki sallii vuoden 2001 alusta lähtien osakaskunnan yksittäisenkin jäsenen vuokrata kalastusoikeutensa eteenpäin ilman muiden osakaskunnan jäsenten suostumusta. Tätä menettelytapaa ei kuitenkaan ole kovin usein käytetty.

1.5.4 SAARISTOMEREN KALOJEN VIERASAINHEET

Dioksiini

Itämeren silakan ja lohen dioksiinipitoisuuksien on tutkimuksissa todettu olevan korkeammat kuin EU:n asettamat raja-arvot kalaravinnolle sallivat. EU:n poikkeusluvalla Suomi saa markkinoida silakkaa ja lohta kotimaassa vuoden 2006 loppuun asti. EU:ssa on kuitenkin parhaillaan laadinnassa asetusmuutos, joka sallii kalojen myynnin kotimarkkinoilla myös jatkossa. Perusteluna on muun muassa se, että suomalaiset saavat muusta ravinnosta muita eurooppalaisia paljon vähemmän dioksiinia.

Turun Yliopiston "Vajaahyötykala" -hankkeen yhteydessä Saaristomeren särjistä, lahnoista ja säyneistä mitattiin dioksiinipitoisuuksia. Vain yhdessä, lähes 4-kiloisessa ja 35-vuotiaassa lahnassa dioksiinipitoisuus ylitti sallitun raja-arvon. Muut kalat olivat lähes dioksiinivapaita.

Orgaaniset tinayhdisteet

Orgaanisia tinayhdisteitä kuten tributyyliä (TBT) ja trifenyylitinaa (TPT) löydettiin vuonna 2004 Turun sataman kalataloustarkkailun yhteydessä Pohjois-Airistolta pyydetyistä kaloista.

Tutkimuksen kalojen näytemäärä oli erittäin suppea (15 yksittäistä kalaa), ja tulkinnan varaa oli myös näytekalojen valinnassa. Tarkkailuun valitut kalat olivat keskimäärin suurikokoisia; esimerkiksi kuhien keskipaino oli 1,46 kiloa. Ammattikalastajien saaliissa valtaosa kuhista on kuitenkin painoltaan vain vajaa puolet tästä. Yli kilon painoiset kuhat ovat harvinaisia.

Myös merenkululaitoksen tutkimuksissa kerättiin kalanäytteitä Turun merialueelta vuonna 2004 (5 kuhaa ja 5 ahventa). Kaikkiaan siis 10 tutkitun kuhanäytteen perusteella näyttäisi siltä, että alle kilon painoisissa kuhissa orgaanisten tinayhdisteiden määrät olisivat ainakin lähellä raja-arvosuosituksia.

Vuonna 2005 tehdään lisätutkimuksia. Airiston alueelta otetaan sedimenttinäytteitä, joiden lisäksi tinayhdisteitä tutkitaan useammasta kymmenestä kuhasta ja hauesta.

1.5.5 KALAN KULUTUS JA TRENDIT

Suomessa kalan kulutus on suuri, noin kaksinkertainen koko maailman keskitasoon verrattuna. Muutaman viime vuoden aikana kalankulutus on Suomessa edelleen lisääntynyt, pääasiassa Norjasta tuotavan lohen kulutuksen lisääntyä.

Ammattikalastuksen tuotannon kanssa markkinoista kilpailevat tuontikala ja kotitalouksien omat kalansaaliit. Tuotteen kotimaisuus ja korkea laatu ovat tekijöitä, jotka lisäävät kalastajien mahdollisuuksia pärjätä kilpailussa.

Tulevaisuuden kuluttaja haluaa elintarvikkeelta puhtautta, helppoutta ja terveellisyyttä. Tuotteiden alkuperätiedon ja tuotantotavan merkitys kasvaa. Kalatuotteiden kysyntä lisääntyy, ja painoarvoa saavat ruodottomuus ja

helppokäyttöisyys sekä tuoreus ja hygieeninen laatu. Tulevaisuuden kuluttaja on myös yhä enemmän kiinnostunut saaliin eettisesti hyväksyttävästä pyyntitavasta.

Laatustrategia

Vuonna 2000 hyväksytyssä Elinkeinokalatalouden laatustrategiassa esitetään sektorin toimijoiden hyväksymät tavoitteet kalan ja kalatuotteiden laadun kehittämistä ja siitä saavutettavasta hyödystä. Tässä tapauksessa laadulla tarkoitetaan hygieenisen laadun lisäksi myös tapaa harjoittaa liiketoimintaa. Ammattikalastussektorin lähtökohtana on, että laaturyön avulla saadaan parempi laatu kalatuotteille ja parempi tulos kalastusyrittäjille.

Laatustrategian käytännön toimenpiteiden, yhteisten pelisääntöjen ja keinojen alustava valmistelu tapahtui aluksi alan varsinaisia toimijoita edustavissa laaturyöryhmissä. Suomen Ammattikalastajaliiton laaturyöryhmään kuului 12 ammattikalastajaa eri puolilta Suomea (kolme Saaristomereltä).

Strategian käytännön toteutus lähti vuonna 2001 käyntiin eri puolilla Suomea kokoontuvien pilottiryhmien avulla. Pilottiryhmiin pyrittiin saamaan edustajia elinkeinon koko ketjusta; kalastaja, (kalankasvattaja), tukku, jalostaja, vähittäiskauppa, asiakas. Saaristomerellä toimi oma pilottiryhmänsä. Työskentelytavasta kuitenkin luovuttiin.

Tällä hetkellä työ suuntautuu lähinnä jalostuspuolelle, ja hanketta koordinoi Pro kala ry.

Saaristomerellä on laatustrategiaa toteutettu paikallisella tasolla myös SAMPI -projektin puitteissa laajalla laatuopetuksella, joka on kohdistunut kalastajien lisäksi kalanostajiin ja kalastusasioista vastaaviin kuntien virkamiehiin.

1.5.6 AMMATTIKALASTUKSEN TUKIMUODOT

Kalastusyrittäjät eivät saa yhteiskunnalta minkäänlaista suoraa tukea (toisin kuin maatalousyrittäjät), joten kalastusyrittäjän koko tulo on hankittava markkinoilta. Epäsuoria tukimekanismeja ovat kalastusvälinevakuutus ja eläkevakuutus. Esimerkiksi Ruotsissa käytössä olevaa ammattikalastajien työttömyyskassajärjestelmää Suomessa ei ole. Kalastajan on tosin mahdollista liittyä yrittäjien työttömyyskassaan, mutta vain muutama kalastaja Suomessa kuuluu siihen. Kassan jäsenenä kalastaja saattaisi saada työttömyyskorvausta esimerkiksi kesäajalta, mikäli kalastustoimintaa ei silloin ole.

Elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000 - 2006

Suomen EU-jäsenyyden ajan toinen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma kattaa vuodet 2000 - 2006. Rakenneohjelman perusteella elinkeinokalatalouden yrityksille ja yrittäjille voidaan myöntää tukea alan rakenteiden parantamiseen. Tukea voidaan saada mm. vesiviljelyyn, kalanjalostukseen, kalasatamien kehittämiseen, menekinedistämiseen ja kalastuslaivaston uudenaikaistamiseen sekä erilaisiin kehittämissuomiin. Huomattava heikennys tapahtui vuoden 2005 alussa, jolloin tukien myöntäminen alusten ja moottoreiden hankintaan päättyi.

Elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2007 – 2013

Suomen kolmas rakenneohjelma alkaa vuonna 2007. Suunnitelmien mukaan tuki painottuu entistä enemmän kalastuksen osalta kehittämistoimenpiteisiin investointitukien kustannuksella.

Yksi suurimmista teknisistä muutoksista rahoitettavien kehittämishankkeiden kohdalla lienee arvonlisäveronosuuden poistuminen tuen piiristä.

Ohjelmakauden liittyvää kansallista strategiaa ja toimenpideohjelmaa valmistelemaan on koottu strategiaohjausryhmä ja neljä sektorityöryhmää, joissa toisin kuin edellisen rakenneohjelmakaudella on mukana myös elinkeinon edustajia. Työryhmien tulee saada tehtävänsä suoritetuksi 31.10.2006 mennessä. Valtioneuvosto hyväksyy lopullisesti strategian ja toimenpideohjelman.

2. SAARISTOMEREN PIENIMUOTOISEN RANNIKKO-KALASTUKSEN NELIKENTTÄANALYYSI

Saaristomeren pienimuotoisen rannikkokalastuksen tulevaisuuden vision ja strategian luominen edellyttää nk. SWOT-analyysin laatimista. Tämä tarkoittaa elinkeinon vahvojen ja heikkojen puolien, mahdollisuuksien ja uhkakuvien kartoittamista, sekä yhteenvetoa toimintaympäristön muuttujista. Strategian laatimiseksi analyysi on myös kytkettävä yhteen tämän raportin 1-osassa (Saaristomeri ja ammattikalastus) esitettyjen tilastotietojen kanssa.

VAHVUUDET

- monet kalakannat hyvässä kunnossa Saaristomerellä
 - ahvenesta ja kuhasta tulossa vahvoja vuosiluokkia rekrytointiin. Tosin kuhan kohdalla saattaa tulla lyhytaikainen notkahdus vuoteen 2007 saakka, jolloin hyvät vuosiluokat 2001 ja 2002 ilmaantuvat saaliisiin
 - lahnakannat voimakkaasti vajaahyödynnetyt
 - silakan lisääntyminen onnistui melko hyvin vuonna 2002
 - osassa Saaristomerta siikakanta on hyvässä kunnossa istutusten ansiosta
- kalavedet lähellä kalastajaa
- kalan keräily toimii melko kattavasti siellä, missä se on kannattavaa toimintaa (riittävästi kalaa). Tukkuliikkeet sijaitsevat logistisesti lähellä rannikkoa
- Saaristomeren kylmäverkkoa on kehitetty ja kalastajien koulutettu SAMPI –projektin puitteissa. Jos kalastajalla on motivaatiota tehdä laatutyötä, se on mahdollista

- alueella liikkuu kesäaikaan kymmeniä tuhansia turisteja = potentiaalisia asiakkaita aivan lähellä
- suomukalan kysyntä edelleen Suomessa suurta, ja kuluttajat arvostavat kalaravinnon korkealle

HEIKKOUEDET

- toiminnan huono kannattavuus
- kalastajat ukkoutuvat; yli puolet yli 50-vuotiaita
- edellytykset harjoittaa ammattikalastusta **päätoimisesti** ovat huonot
- verrattuna muuhun yritystoimintaan uuden kalastajan vaikea tulla alalle (ilman isän/suvun perintöä = veneitä, pyydyksiä, kalavesiä ja rantaa)
- panostus kalan laatuun puuttuu useilta kalastajilta ja kalan ostajilta (tahdon puute/tiedon puute)
- laadun epätasaisuus korostuu vielä, kun ammattikalastajien ja "harrastelijoiden" kalat menevät samoille markkinoille erittelemättöminä
- hyödyntämättömiä kalavesiä vaikea saada käyttöön
- kalastajia on vähän, ja toiminta Saaristomerellä hajallaan sekä välimatkat pitkiä. Tästä seuraa
 - kalastajien välinen yhteistyö hankalaa
 - kalan markkinointivaihtoehdot paikoitellen vähäiset tai olemattomat
 - kalan kuljetus ja keräily kallista
- maihintuontipaikkojen varustus on usein alkeellinen
- sesonkiluonteisuus – kalan vastaanoton ja jatkomarkkinoiden tukkeutuminen (huom., myös mahdollisuus!)
- jään saannissa / käytössä vielä ongelmia, koska
 - jäiden saanti usein sidottu tiettyyn ostajaan
 - uusilla jääasemilla jään hinnoittelusysteemi hakee vielä oikeaa toimintatapaa

MAHDOLLISUUDET

- parannetaan elinkeinon kannattavuutta ammattimaistumalla

- käytetään tehokkaammin hyväksi vahvaa markkina-asemaa; suuri osa Suomen ahven- ja kuhasaaliista pyydetään Saaristomereltä
- parannetaan sekä silakan että suomukalan vientimahdollisuuksia
- käytetään hyväksi Saaristomeren tiettyjen kalakantojen voimakas sesonki-luontoisuus
- Saaristomeren rysä- ja verkkosilakasta merkkituote
- panostetaan talvikalastukseen, aikaan jolloin hylje ei vaaranna kalastusta
- verkottuminen matkailuyrittäjien kanssa saattaa suoda mahdollisuuksia joillekin ammattikalastajille
- käytetään tehokkaasti hyväksi EU:n rakennetukia kalastajien omiin kehittämis-, yhteistyö- ja koulutusprojekteihin, esim. seuraavassa strategiassa esitettyjen toimenpide-ehdotusten toteuttamiseen

UHKATEKIJÄT

- hylje lopettaa verkkokalastuksen kokonaan
- uusia kalastajia ei saada alalle
- Saaristomeren veden ja pohjien tila heikentyy edelleen
 - pyydysten likaantuminen lisää pesukustannuksia ja työmäärää sekä heikentää kalastavuutta
 - silakan, siian ja kampelan kutualueita jo menetetty
- merimetsokannan sallitaan voimistua edelleen. Vuonna 2005 Suomessa laskettiin 4 600 merimetsoparia. Saaristomeren merimetsokanta kolminkertaistui vuodesta 2004 vuoteen 2005. Lintu on jo vakava ongelma Korppoon ja Nauvon eteläisellä merialueella. Myös voimistuva harmaahaikarakanta saattaa aiheuttaa ongelmia
- ympäristön ja kalojen vierasainepitoisuudet sekä mahdolliset kalan käyttörajoitukset vaikuttavat kuluttajien ostokäyttäytymiseen. Suomalaisen luonnonkalan maine *puhtaana kalana* on kärsinyt
- yhteiskunta priorisoi vesistön muuta käyttöä kuten virkistyskalastusta, vesistö- ja kalastusmatkailua ammattikalastuksen kustannuksella
- saalismäärät pienenevät niin, että järjestelmällistä kalan keräilyä täytyy edelleen supistaa
- kuhan alamitan muutosesitys toteutuu

- petovesikirpun massaesiintymät yleistyvät. Merentutkimuslaitoksen mukaan laji on täällä pysyäkseen, ja on todennäköistä, että petovesikirpun haitalliset ominaisuudet tulevat tulevaisuudessa yhä ilmeisemmiksi (Valanko 2003)
- laivaliikenne ja sen negatiiviset vaikutukset kalastukseen lisääntyvät (aallokko, kutupohjat, talvikalastus)
- jos kalastuksen kannattavuutta ei saada parannettua, investointitkaan eivät ole mahdollisia ja kalusto vanhenee nopeasti
- kalastuksen keskittyneisyys yhä pienemmän joukon käsiin vaikeuttaa yhä enemmän rahoituksen saamista kehityshankkeille

3. SAARISTOMEREN PIENIMUOTOISEN RANNIKKOKALASTUKSEN VISIO JA STRATEGIA VUOSILLE 2005 - 2013

3.1 TAVOITTEET JA KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET

a) Akuutit kehittämiskohteet

Tällä hetkellä hylje on pahin uhka Saaristomeren ammattikalastukselle. Ongelmaan ei ole odotettavissa nopeaa ratkaisua. Alueellisten toimien ohella tarvitaan valtakunnallisia tukitoimia ja ratkaisuja.

RAKENTEELLISET JA LAINSÄÄDÄNNÖLLISET MUUTOKSET
VALTAKUNNALLISELLA TASOLLA

- **hyljevahinkojen korvaaminen** kunnes hylkeiden ammattikalastukselle aiheuttamat ongelmat on ratkaistu

Hyljeongelman ratkaisemisessa käytettäviä keinoja:

- **rajoitetaan hyljekantaa**
- **järjestetään vesialueiden käyttö** tavalla, joka takaa 1-ryhmän ammattikalastajille edellytykset harjoittaa ammattiaan päätoimisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi uusien, hylkeiltä suojassa olevien, rannikonläheisten vesialueiden saamista kalastajien käyttöön
- **tuetaan hylkeenkestäviä pyyntimuotoja**

TOIMENPITEET ALUEELLISELLA TASOLLA

- hylkeenkestävien **pyyntimuotojen** kehittäminen erityisesti kuhan ja ahvenen kalastukseen.
- **alusten ja kaluston** kehittäminen
- **talviaikaisen kalastuksen** kehittäminen
- muiden **hylkeentorjuntamahdollisuuksien** selvittäminen

b) Kalastuksen kannattavuuden parantaminen

Tilanne kalan hinnanmuodostuksessa on perinteisesti se, että kalan ostaja määrää kalan hinnan. Pitkäaikaisiin hintasopimuksiin ostajien ja kalastajien välillä ei Saaristomerellä ole päästy, vaan ostaja saattaa määrätä hinnan uudelleen viikoittain.

Kalastuksen kannattavuutta saattaisi olla mahdollista parantaa seuraavin keinoin:

- kehitetään kalastajien välistä yhteistyötä markkinoinnissa
 - kun lähes puolet koko Suomen merialueen kuha- ja ahvensaaliista pyydetään Saaristomereltä 20 – 30 kalastajan voimin, tällä ryhmällä on erinomainen mahdollisuus yhteistyön keinoin (esim. osuuskunta) käyttää hyväkseen vahvaa markkina-asemaansa
- kehitetään vientimahdollisuuksia
 - ulkomaan markkinoilta löytyy mahdollisuuksia paitsi vajaasti hyödynnetyille niin myös kaupallisille kalalajeille
- otetaan käyttöön uusia innovatiivisia pyyntimuotoja Saaristomerelle, ja seurataan alan yleistä kehitystä (katso myös Tschernij ym. 2003)
- tehostetaan kalastuksen ja kalan jatkokäsittelyä, johon parannettu kylmäverkko ja sitä kautta kalan säilyvyyden lisääntyminen antavat mahdollisuuden

c) Pitkän tähtäimen toimenpiteet

Nykyinen ammattikalastajakunta eläköityy 10 – 15 vuoden kuluessa. Jotta Saaristomerellä olisi ammattikalastusta vielä tämän jälkeenkin, uusien kalastajien alalle saaminen on ehdoton edellytys. Oppisopimusmallin soveltuvuus rekrytointiin tulisi tutkia.

Uudet kalastajat tulisivat eläkkeelle jääville oppisopimussuhteeseen, jonka tuloksena nuori saisi ammattitaidon lisäksi käypää korvausta vastaan vanhan kalastajan käyttökelpoisen kaluston (jonka myynti vapailla markkinoilla ei kannata) sekä mahdollisesti myös sopimusoikeudet kalastajan käyttämiin vuokravesiin.

Markkinoita haittaava harrastelijoiden kalanmyynti (hinta laskee, laatu mitä tahansa) on saatava loppumaan. Kalan myynnistä on tehtävä luvanvaraista, ja kalaa saisi ostaa vain lisensoituneilta kalastajilta.

Kylmäverkon rakenteiden parantumisen suomista mahdollisuuksista on pyrittävä ottamaan kaikki hyöty irti, ja jäitä on oltava kaikkien ammattikalastajien käytössä markkinointikanavasta riippumatta. Laatutyöhön sitoudutaan.

3.2 VISIO

VUONNA 2006

SAARISTOMERELLE ON LUOTU PUITTEET TUOTTAA LAADUKASTA KALAA TALOUDELLISESTI KANNATTAVASTI JA VASTUULLISESTI. AMMATTIKALASTAJAT ON MOTIVOITU HYÖDYNTÄMÄÄN MAKSIMAALISESTI RAKENTEELLISESTI JA TOIMINNALLISESTI PARANNETUN TOIMINTAYMPÄRISTÖN TARJOAMIA MAHDOLLISUUKSIA. HYLJEKANNAN RAJOITTAMINEN JA HYLJEVAHINKOJEN KORVAAMINEN MAHDOLLISTAVAT KALASTUSAMMATIN JATKAMISEN KUNNES ONGELMAAN LÖYDETÄÄN PYSYVÄ RATKAISU.

VUONNA 2013

UUSIA KALASTAJIA ON TULLUT ALALLE MYÖS OPPISOPIMUSMALLIN AVULLA. NUORTEN KALASTAJIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ MARKKINOINNISSA ON LISÄNNYT ALAN KANNATTAVUUTTA, EIKÄ KÄYTTÖKELPOISTEN VESIALUEIDEN SAANTI RAJOITA TOIMINNAN KASVUA. UUSIA PYYNTITEKNIIKOITA ON OTETTU KÄYTTÖÖN. HYLJEONGELMA ON RATKAISTU VALTAKUNNALLISTEN JA ALUEELLISTEN TOIMENPITEIDEN AVULLA.

3.3 KÄYTÄNNÖN TOIMENPITEET VUOSINA 2005 - 2013

Uudella rakenneohjelmakaudella 2007 – 2013 hankkeiden toteuttamisesta vastaavat rakenneohjelman edellyttämät alueelliset rannikkotoimintaryhmät yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Seuraavat toimenpiteet toteutetaan alueellisella tasolla. Alueellisten toimenpiteiden tueksi tarvitaan valtakunnallisia ratkaisuja.

Kohtiin 1 a. ja 2. haetaan rahoitusta nykyisen rakenneohjelmakauden puitteissa. Muut kohdat toteutetaan rakenneohjelmakaudella 2007 – 2013.

1. Hylkeistä aiheutuvat ongelmat

a) Kalanpyydysten ja pyyntitekniikan kehittäminen.

SAMPI II -projektin toinen osahanke ”Kalanpyydysten kehittäminen” alkoi vuonna 2002. Osahankkeen puitteissa on rakennettu ja kokeiltu käytännössä mm. selektiivisiä ahvenrysiä, ahvenen lajittelupöytää ja -laatikkoa sekä silakkapaunettien ponttonikehikoita.

Vuonna 2004 vuokrattiin koekalastuksiin ruotsalaisia hylkeenkestäviä Push Up -rysiä. Rysien koekalastukset jatkuvat vielä vuonna 2005, ja kokeiltavana on ollut myös projektin ja pyydysvalmistajan yhdessä kehittämä Push Up -rysä suomukalan kalastusta varten. Alustavat kokemukset suomukalaprototyypin kanssa ovat olleet rohkaisevia, ja pyydys saa jäädä Saaristomerelle kehitystyötä varten SAMPI -projektin päättymisen jälkeenkin.

Suomukalaprototyypin ja pyydysvalmistajan muiden suomukalamallien kokeilua varten vuodelle 2006 haetaan rahoitusta nykyisen rakenneohjelmakauden viimeisellä hakukierroksella 2.12.2005.

*Rahoituksen hakija: Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö
Hankkeen toteuttajat: Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö, Saaristomeren Ammattikalastajat ry ja Selkämeren Ammattikalastajat ry*

Pyydyshankkeita jatketaan uudella rakenneohjelmakaudella SAMPI -projektin ja vuoden 2006 mahdollisten pyydyskokeiden sekä muun uuden tiedon pohjalta

b) Talvikalastusmuodon kehittäminen. Mikäli hyljeongelma jatkuu entisellään, talvi saattaa jo piankin olla ainoa vuodenaika, jolloin verkkokalastus on mahdollista. Talvikalastusmuotoa kehitetään ja siihen tarvittavaa kalustoa otetaan aktiivisesti käyttöön. Investointituella pyyntimuodon edellyttämään kalustoon, kuten uittolaitteisiin ja kulkuneuvoihin, on erittäin merkittävä osa hankkeen toteuttamisessa.

2. Kalastajien välinen yhteistyö ja uudet markkinointikanavat

Selvitetään kalastajien kiinnostus ja valmius kalastajien väliseen yhteistyöhön, erityisesti kalastajien omistaman osuuskunnan perustamiseen Saaristomerelle. Selvitetään osuuskunnan perustamisen mahdollisuudet ja sen toimintaedellytykset.

Selvitetään mahdollisuudet ja luodaan valmiudet uusien markkinointikanavien avaamiseen Saaristomereltä esimerkiksi Ruotsiin tai Hollantiin. Molemmista maista on SAMPI -projektin aikana osoitettu kiinnostusta Saaristomereltä pyydettyihin kaloihin, sekä kaupallisiin että vajaasti hyödynnettyihin lajeihin.

Haetaan rahoitusta nykyisen rakenneohjelmakauden viimeisellä hakukierroksella 2.12.2005 siten, että "Kalastajien välinen yhteistyö ja uudet markkinointikanavat" muodostaa yhteishankkeen kohdassa 1. mainitun hylkeenkestävien suomukalapyydysten kokeilun kanssa.

*Rahoituksen hakija: Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö
Hankkeen toteuttajat: Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö ja Saaristomeren ammattikalastajat*

3. Uudet ammattikalastajat

Selvitetään lopettavien kalastajien mahdollisuudet luovuttaa kalusto ja tietotaito uudelle yrittäjälle. Pyritään luomaan ns. oppisopimus- tai sukupolvenvaihdosmalli.

4. Parannetun kylmäverkon hyödyntäminen.

Toinen SAMPI II -projektin tärkeimmistä osahankkeista on ollut ”Saaristomeren kylmäverkko kuntoon”. Osahanke alkoi vuonna 2002. Tavoitteena on ollut luoda alueelle rakenteellisesti täydennetty ja toimiva kylmäverkko. Jäähileasemia on tullut lisää, ja alan toimijoita on koulutettu. Koulutustilaisuuksia pidetään vielä vuonna 2005 valmistuvilla jääasemilla. Jatkossa kalastajia tulisi motivoida ottamaan tilanteesta kaikki mahdollinen hyöty irti.

5. Uudet innovatiiviset hankkeet

Käynnistetään aktiivisesti olosuhteiden muuttuessa uusia kehittämistoimenpiteitä Saaristomeren ammattikalastuksen nostamiseksi pinnalle.

Jo toteutumassa olevia uusia hankkeita

- **Automatisoidun koukkukalastuslaitteiston kokeilu kuhan kalastuksessa**

Pyritään etsimään korvaavia pyyntimuotoja hylkeen uhkaamalle verkkokalastukselle. Ruotsalaisen laitteiston soveltuvuutta kuhan ja ahvenen kalastukseen testataan Saaristomerellä ja Selkämerellä. Ammattikalastajat saavat kokeilla laitteistoa omassa aluksessaan korvauksetta laitteiston hankkijan osoittamalla tavalla.

Toteuttajat v. 2005 – 2006. SKYI ja ammattikalastajat

- **Saaristomeren nuottakalastuksen kehittäminen**

Nuottakalastusta elvyttämällä ja tekniikkaa kehittämällä pyritään etsimään korvaavia pyyntimuotoja verkkokalastukselle.

Hankkeen alussa kartoitetaan sisävesillä käytössä olevat avovesinuottatyypit, joista lupaavimpia kokeillaan Saaristomerellä. Kokeiltavaksi valitaan yksi tai kaksi avovesinuottaa. Nuotat ja vetäjät vuokrataan n. kahdeksi viikoksi/nuotta tekemään yhteistyötä Saaristomeren ammattikalastajien kanssa. Koenuottausten perusteella arvioidaan tekniikoiden soveltuvuus Saaristomeren olosuhteisiin ja päätetään jatkokehittelystä.

Toteuttajat v. 2005 – 2006: L-S Kalatalouskeskus ry ja ammattikalastajat

- **Laatustrategiaa** toteutetaan Saaristomerellä ensisijaisesti valtakunnallisen projektin raameissa ja koko Suomen kattavana yhteistyönä. Hankkeen käytännön tason työskentely alkoi vuonna 2002. Työ suuntautuu tällä

hetkellä jalostuspuolelle, mutta kalastajille on harkittu tehtäväksi esimerkiksi nettiin laatutyön ohjeet.

Toteuttaja Pro kala ry

3.5 RAHOITUS

Hankkeisiin anotaan rahoitusta V-S TE-keskukselta. Nykyisen rakenneohjelmakauden viimeinen hakuaika päättyy 1.12.2005. Hankkeiden toteuttamisaikaa on kuitenkin vuoden 2008 loppuun saakka. Uusi rakenneohjelmakausi alkaa vuonna 2007.

KIRJALLISUUSLUETTELO

Helminen, H. & Vuorinen, I. 2002: Saaristomeren tila. Pro Saaristomeri -ohjelmassa julkaistut artikkelit. Turku.

Himberg, M. 1995: Sikens biologi och lekplatser i Skärgårds- och Bottenhavet. Maa- ja metsätalousministeriö, Kala- ja riistaosasto. Kala- ja riistahallinnon julkaisuja Nro 16:3-21. Helsinki.

Jumppanen, K. & Mattila, J. 1994: Saaristomeren tilan kehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys ry. Julkaisu 82. 206 s. Turku

Kallio, M. 1999: Laatukalastajaprojekti, laaja väliraportti ajalta 1.12.1997 – 30.9.1999. Varsinais-Suomen Kalastajaliitto, Satakunnan Kalatalouskeskus ja Åbolands Fiskarförbund. 29 s. + liitteet. Turku

Karvinen, V. 2004: Vajaasti hyödynnettyjen kalalajien tutkimus- ja tuotekehityshanke 1.10.2001 – 30.11.2004. Loppuraportti. Turun Yliopisto, täydennyskoulutuskeskus. 67 s. + liitteet. Turku

Kirkkala, T. 1999: Miten voit Saaristomeri? Lounais-Suomen ympäristökeskus. Ympäristön tila Lounais-Suomessa 1. 72 s. Turku

Kohonen, T., Vahteri, P., Virtasalo, J., Vuorinen, I. & Helminen, U. 2001: Kalojen kutu- ja poikastuotantoalueiden suojele- ja kunnostustutkimus Turun saaristossa. Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos. 82 s. + liitteet. Turku

Lounais-Suomen Ympäristökeskuksen tiedotteet (www.ymparisto.fi > Lounais-Suomi)

L-S Kalatalouskeskus ry, Åbolands fiskarförbund rf ja Satakunnan kalatalouskeskus 2005. Kalavedet käyttöön -hankkeen loppuraportti 2005. 18 s.. Turku

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2000: Kalavarat 2000. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2000:11. 50 s. + liitteet. Helsinki

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004: Kalavarat 2004. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2004:60. 86 s. + liitteet. Helsinki

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004: Kalan tuottajahinnat 2003. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2004:53. 27 s. Helsinki

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004: Ammattikalastus merialueella 2003. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 2004:55. 54 s. Helsinki

Saarinen, M. & Saarinen, T. 2001: Ammattikalastuksen nykytila Saaristomerellä (tilastoaineisto vuosilta 1999 ja 2000) ja strategia vuosille 2002 – 2006. Saaristomeren Ammattikalastajat ry, SAMPI I -projekti. 45 s. + liitteet. Turku

Setälä, J., Heikinheimo, O., Saarni, K. & Raitaniemi, J. 2003: Verkon solmuvälin suurentamisen vaikutus Saaristomeren ammattikalastuksen kuha- ja ahvensaaliin arvoon. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kala- ja riistaraportteja nro 297, 36 s.

Tschernij, V. & Kämäräinen, J. 2003: Saaristomeren ammattikalastuksen pyydysten ja pyyntistrategioiden kehittämistarpeet kalastajien näkökulmasta 2003. V-S TE-keskus ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. 29 s. + liitteet Turku

Valanko, S. 2003: "Kalastusverkot liisterin peitossa" – petovesikirppu tullut Itämereen jäädäkseen. Merentutkimuslaitos. Itämeriportaalin dokumenttikokoelma.

Tilastoja

RKTL: Ammattikalastuksen saalistilastot pyyntiruuduilta 47, 51, 52, 60 ja 61 vv. 1980-2003

Maa- ja metsätalousministeriö: Ammattikalastuksen saalistilastot SAMPI-projektin alueella v. 2003

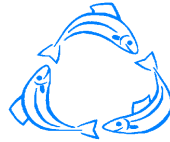
Suulliset ja kirjalliset tiedonannot:

Kyllönen Seppo, L-S Kalatalouskeskus

Leskelä Ari, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (siika)

Stenman Olavi, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (hylje)

**Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö, Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti
Stiftelsen för fiskeri- och sjöfartsutbildning, Finlands Fiskeri- och miljöinstitut**

Kalakouluntie 72, 21610 Kirjala
 puh. (tel.) + 358 (0)2 4546 300
www.kalakoulu.fi
www.fiskeriskolan.fi

Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL – Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf

Jordaksentie 124, 07840 Lindkoski
 puh. (tel.) +358 (0)400 720 690
www.sakl.fi

Saaristomeren Ammattikalastajat ry – Skärgårdshavets Yrkesfiskare rf

‰ Jalas, Yliopistonkatu 11 a B 19, 20100 Turku
 puh. (tel.) + 358 (0)400 523 339
www.sakl.fi

Selkämeren Ammattikalastajat ry

Reposaaren Merimesta, Kalasatama, 28900 Pori
 puh. (tel.) +358 (0)40 596 5351
www.sakl.fi